

**Putování
za přírodními krásami
Euroregionu Glacensis**

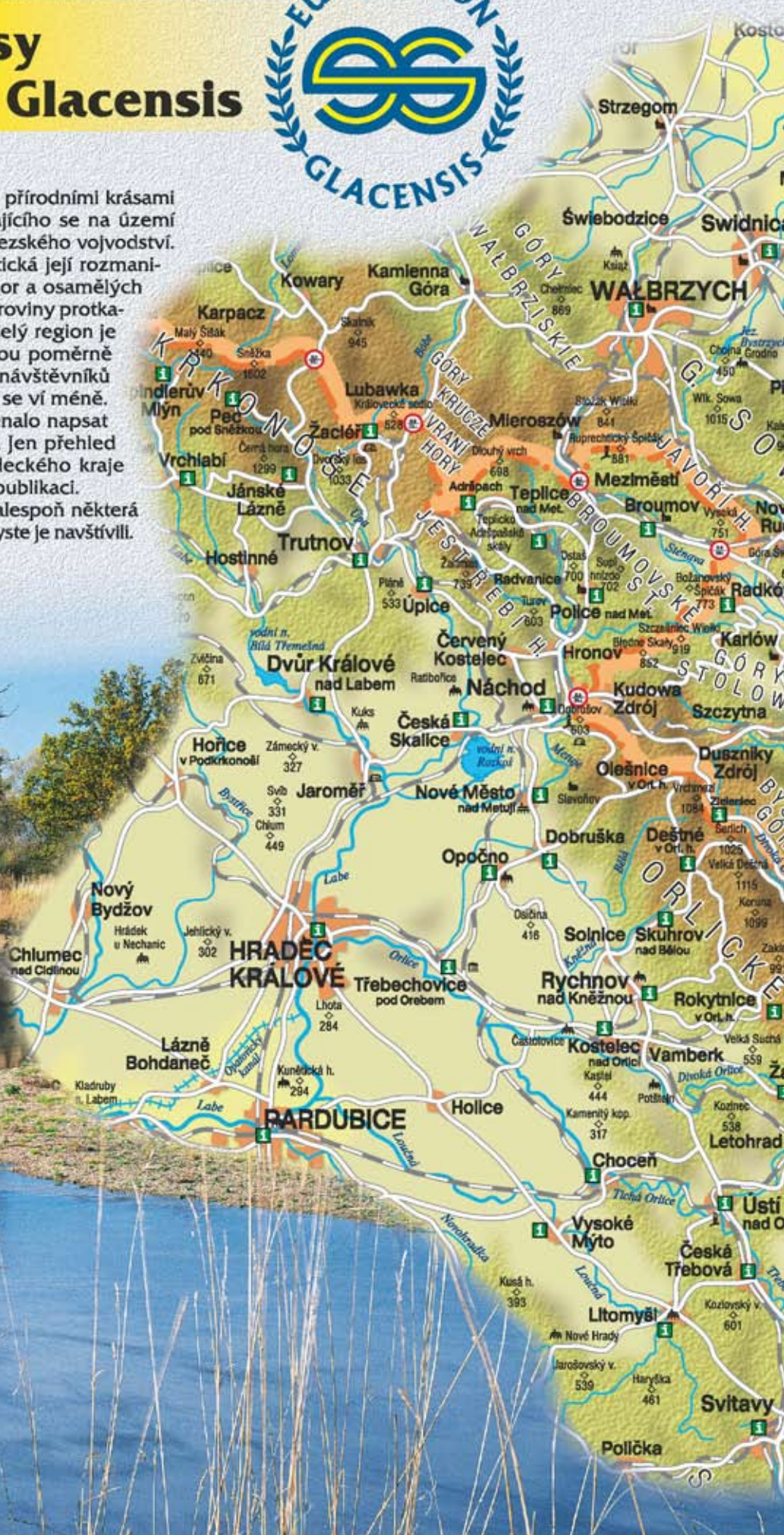

Přírodní krásy Euroregionu Glacensis

Vážení čtenáři,

zve me vás na malé putování za přírodními krásami **Euroregionu Glacensis**, rozkládajícího se na území severovýchodních Čech a dolnoslezského vojvodství. Pro jeho geografii je charakteristická její rozmanitost. Od nebes, dotýkajících se hor a osamělých skal, přes malebná podhůří až po roviny protkané romantickými meandry řek. Celý region je plný kouzelných míst. Mnohá jsou poměrně známá a stávají se častým cílem návštěvníků z celé Evropy, o jiných lokalitách se ví méně. Popsat ale všechny, to by znamenalo napsat rozsáhlou odbornou monografii. Jen přehled přírodních památek Královéhradeckého kraje představuje poměrně obsažnou publikaci.

Pokusíme se vám tedy přiblížit alespoň některá zajímavá místa, která si zaslouží, abyste je navštívili.

Abychom alespoň trochu obsáhli celou oblast, pokusme se na ni podívat třeba jako vládce hor Krakonoš, který se kdysi: „...postavil na vrchol Sněžky, máchnutím ruky rozehnal mraky a rozhlížel se široko daleko...“ I my se tedy postavíme na vrchol Sněžky (1603 m n. m.) a budeme se společně rozhlížet.

Východní Krkonoše a Podkrkonoší

Pohled z vrcholu Sněžky do Obřího dolu a na hřeben Krkonoš severozápadním směrem

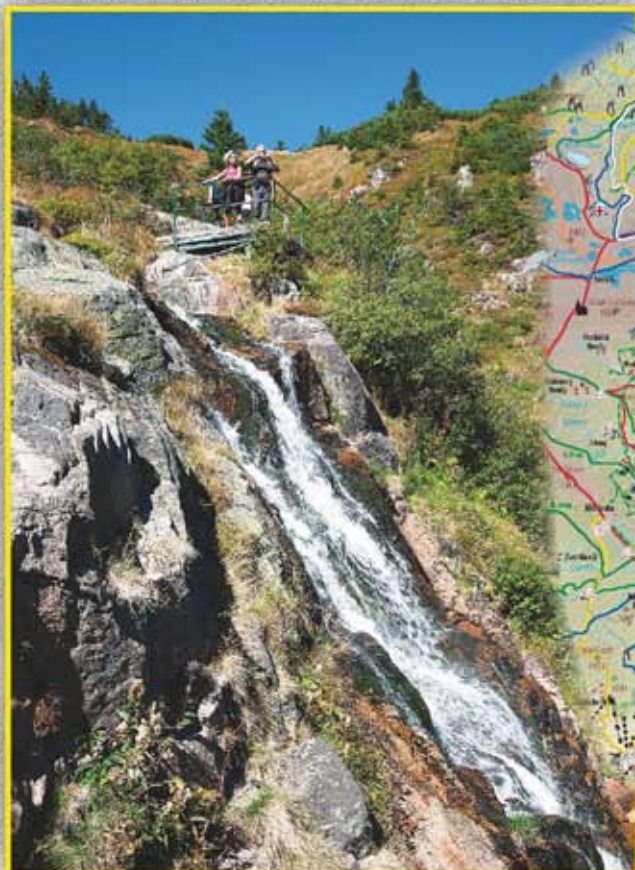
Přímo u nohou máme **Krkonoše**, jedno z nejatraktivnějších turistických míst. Jsou nejvyšším pohořím nejen České republiky, ale i střední Evropy severně od Alp. Navzdory malé rozloze a nepřilíš velké nadmořské výšce oplývají mimořádnou pestrostí krajiny, flóry a fauny, která výrazně přesahuje přírodní rozmanitost okolních evropských středohor. Vděčí za to výjimečné zeměpisné poloze uprostřed Evropy, kde se

Víte, že:

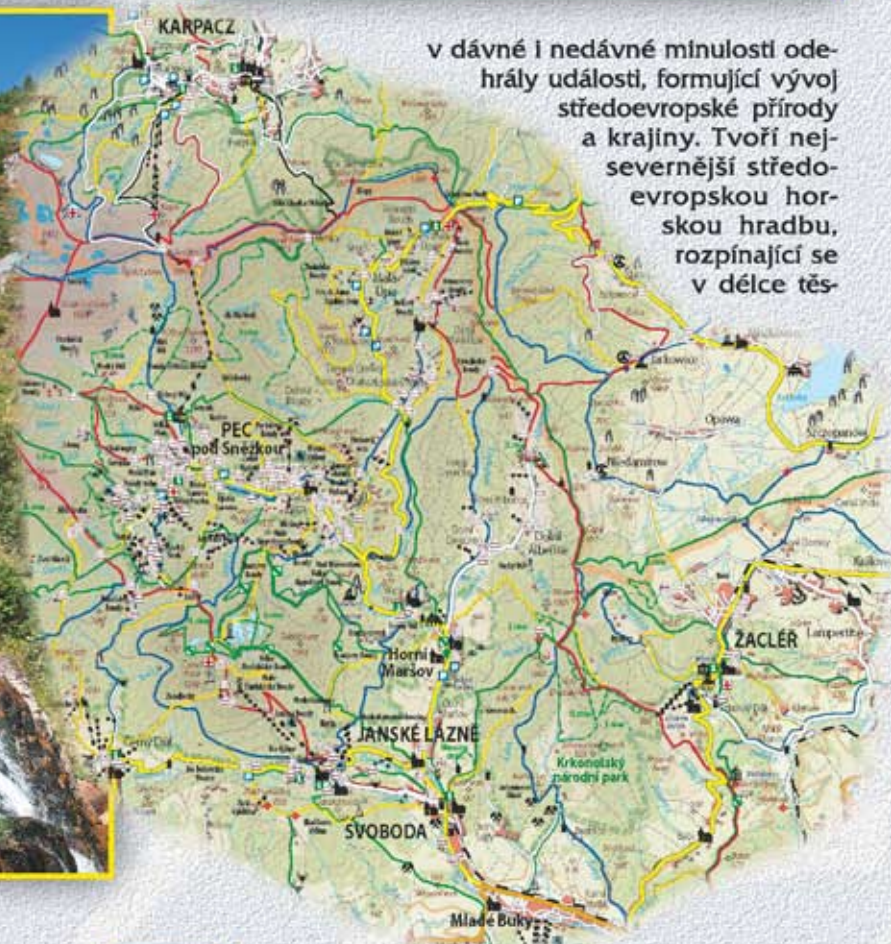
Nejvyšším vrcholem je: **Sněžka 1 603 m n. m.** (nejvyšší bod je na polské straně vrcholu)

Pramení / protéká zde: **Labe (Hlavní), Bílé Labe, Malé Labe, Úpa, Jizerka, Mumlava, Kamlenica, Łomniczka, Bobr**

Co byste měli vidět: **pramen Labe, krkonošské vodopády, podzemní tajemství Sněžky a okolí Černého Dolu**

Labský vodopád

v dávné i nedávné minulosti odehrály události, formující vývoj středoevropské přírody a krajiny. Tvoří nejsevernější středoevropskou horskou hradbu, rozpínající se v délce těs-

ně nad 50° severní šířky. Jejich svahy vyčnívají nad alpinskou hranicí lesa a představují tak mohutný přírodní val na okraji rozlehlých nížin Německa a Polska. Mají délku přibližně 35 km a jejich hlavní hřbety a údolí jsou uspořádány ve směru severozápad - jihovýchod. To významně ovlivňuje všechny geografické, klimatické a biologické vlastnosti těchto evropských středohor a jejich okolí.

Od 19. století jsou velmi často vyhledávaným cílem turistů, což jistě přispělo k rozvoji turistického podnikání, ale na straně druhé množstvím návštěvníků začala být ohrožována sama příroda. Pro její ochranu byl roku 1959 zřízen Karkonoski Park Narodowy a roku 1963 na české straně Krkonošský národní park (KRNAP). Dnes jsou oba parky součástí dvojstranné Biosférické rezervace Karkonosze/Krkonoše, vytvořené roku 1992 a zahrnující rozlohu více než 60 tisíc hektarů. Kdo jednou pozná Krkonoše v celé jejich divokosti i kráse, zamiluje si je navždy. A hory mají co nabízet. Nádherné hřebenové partie, strmá údolí, rokliny a doly divoké jako jejich vládce Krakonoš. Najdeme zde skály fantastických tvarů, sutě, kamenná moře, prudké horské bystřiny i jezera. Na mnoha místech nacházíme stopy po ledovcovém zalednění v pleistocénu. Mezi ty nejatraktivnější můžeme zařadit ledovcová údolí (kary), na polské straně nazývané kotle Velkého a Malého Stawu (česky rybníku, i když jde o ledovcová jezírka a přiznejme, už jsou na území sousedního Euroregionu Nysa), kotel Lomničky, Obří důl, Kotelní či Sněžné jámy s četnými morénami, v jejichž stínu často nacházíme pole věčného sněhu. Osobitou krásou se vyznačují i hřebenové žulové skalky. Za všechny jmenujme alespoň Harrachovy kameny, Mužské (Czeskie) kameny, Dívčí (Slaşkie) kameny či Svinské kameny (Trzy Swinki). Úchvatné, zvláště v době jarního tání, jsou krkonošské vodopády: Labský (40 m), Pančavský (130 m), Mumlavský,

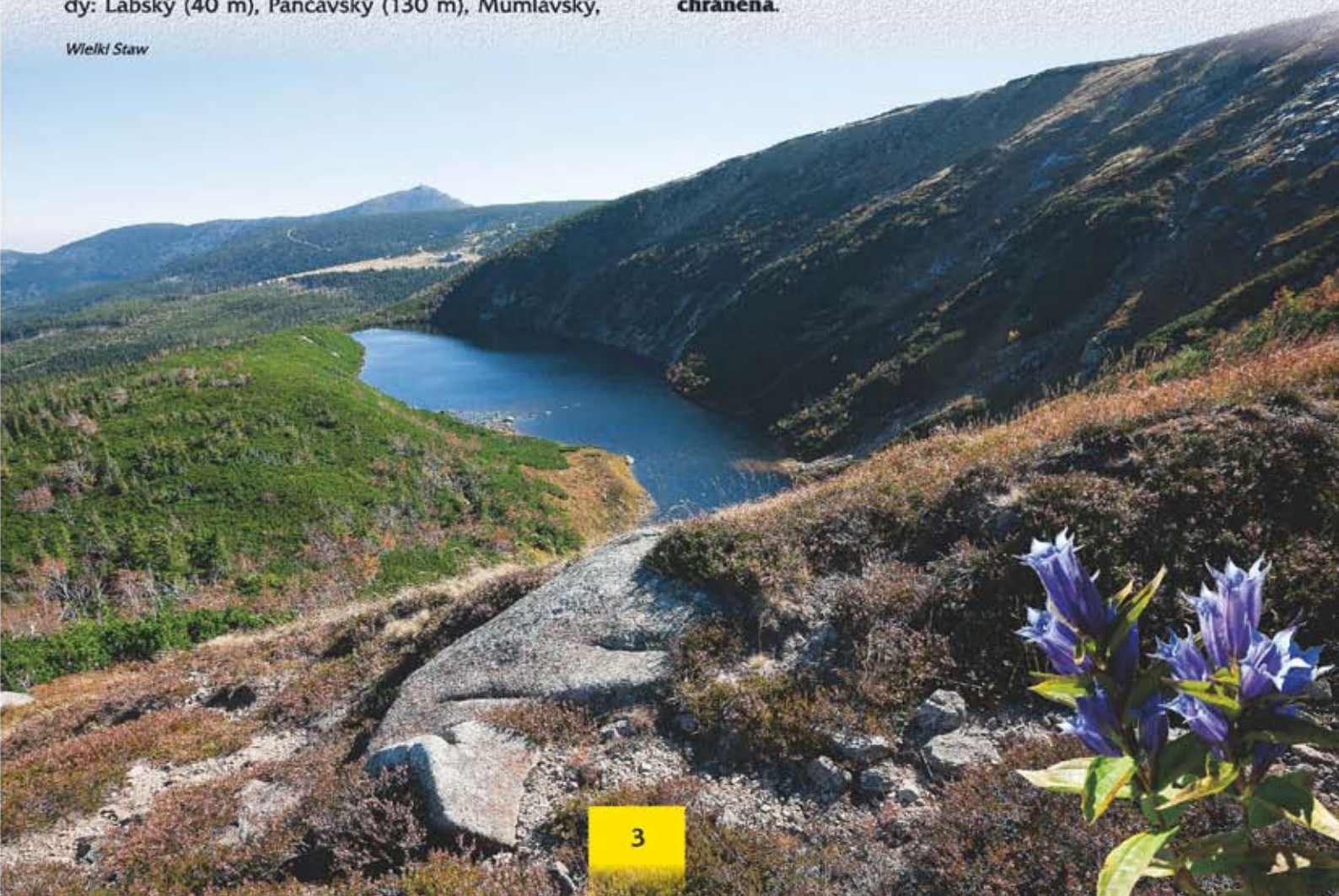
Wielki Staw

Mužské kameny

na polské straně Szklarki, kaskády Lomniczki nebo vodopád Kamleńczyk (27 m).

Přírodu však tvoří i flora a fauna. Kdo se poněkud podrobněji zabývá botanikou či biologií, nachází v krkonošské přírodě důkazy členění do výškových stupňů. Pásmo smrčín přechází v pásmo klečí, obohacené navíc vrbou laponskou a slezskou, či břízou karpatskou nebo střemchou skalní. Květena v nejvyšších místech připomíná rašelínkové a lišejníkové tundry. Některé druhy rostou pouze v těchto místech (tzv. endemity), jako např. lomikámen pížmový čedičový, zvonek krkonošský, jeřáb sudetský aj. Z živočichů připomeňme alespoň rejska horského nebo kulíka hnědého. Znovu však je nutné zdůraznit, že příroda Krkonoš je **přísně chráněna**.

Vraní hory od Zlaté Olešnice

Vraní hory, polsky Góry Krucze

Nevelký, zhruba osmilkilometrový masiv Vraních hor upoutá každého svými velmi příkrými svahy a výrazným převýšením nad okolní terén (okolo 400 m). Nalezneme jej na Trutnovsku východně od Žaclěře a svou nižší, ale rozlehlejší část pokračuje do Polska pod názvem Góry Krucze. Vraní hory jsou samostatným geomorfologickým okrskem Broumovské vrchoviny, který těsně sousedí s Krkonošemi. Polští geografové začleňují hornatinu do západní části Gór Kamiennych, součásti Středních Sudet (Sudetów Środkowych). Vraní hory mají na první pohled typický charakter ploché hornatiny. Od západu jsou patrné strmé svahy a zde také dosahují největších výšek, k východu se hory postupně snižují. Nejvyšší horou je Královecký Špičák (880,6 m n. m.), jehož vrchol nabízí pohled na protilehlé Rýchory a západní část Žaclěřské vrchoviny. Z hlediska vod leží na línii evropského rozvodí. Jižní vodoteče se nacházejí v povodí Úpy a odtékají do Severního moře, severní stékají do řeky Bobr a dále jejich vody směřují do Baltského moře.

Flora Vraních hor je závislá na jejich geologické stavbě. Křemenem bohaté vulkanické horniny, chemickým složením velmi blízké žulám tvoří téměř celý horský masiv. Na živiny chudém podkladu nacházíme zase jen chudé rostlinstvo,

o něco bohatší výskyt je pouze na březích potůčků a v listnatých lesích - bučinách a v suťových javořinách. Snad jedinou botanickou oázou je pozoruhodná rezervace **Kruczy Kamleń** s přilehlým údolím v okolí městečka Lubawka v Polsku. Modrá značka odtud směřuje k přírodní rezervaci **Kruczy Kamleń** s vzácnými rostlinami a živočichy, která zahrnuje i soustavu skalních útvarů.

Kruczy Kamleń

(Krkavčí kámen): přírodní rezervace geologického a krajinného charakteru o ploše 10,2 ha, vyhlášená již roku 1954. Předmětem ochrany jsou porfyrové skály se stěnami až 30 m vysokými, porostlé bohatým rostlinstvem, zvláště v sutích na jejich úpatí. Nacházejí se zde skalní a teplomilné druhy (např. rozchodník bílý, netřesk střešní, tolika lékařská, tři druhy kapradin sleziníků atd.) Jako kuriozitu můžeme uvést současný pokus o reintrodukcii (úmyslné vypouštění do volné přírody) krásného motýla jasoně červenookého, který tu byl téměř před sto roky vyhuben. Na skalnatém ostrohu Krucza Skała (681 m n. m.) je vyhlídka nabízející pohled na neobvykle modelovanou krajinu Vraních hor.

Některá zajímavá místa se nacházejí také stranou turistických značek. Hezká je například Čertova rokle nad vesnicí Bečkov, ozdobená ryolitovými skalkami, z nichž největší pozornost zasluhuje skalní jehla v levém svahu (ryolitový tor). Pod Bečkovským vrchem se ve skalní stěně zase nachází neobvykle silný pramen, připomínající krasovou vyvěračku ve vápencové jeskynní oblasti, který se řítí kaskádami a vytváří pak dva a půl metru vysoký Bečkovský vodopád.

Víte, že:

Vraní hory představují skromné zbytky kdysi mohutné prvohorní sopky

Co byste měli vidět: **rezervaci Kruczy Kamleń**
Čertovu roklí

Kruczy Kamleń

Krajina Jestřebích hor u Dolních Věteřovic směrem k Hejššovině

Jestřebí hory

Jižně od Vraních hor se rozkládají Jestřebí hory tvořící cca 20 km dlouhý, většinou zalesněný horský masiv, táhnoucí se mezi údolím Petříkovického potoka a řeky Metuje u Hronova. Nejvyšším vrcholem je Žaltman (739 m), dřívě nazýván Hexenstein (Kámen čarodějnic). Na vrcholové skalce stojí od roku 1967 čtrnáct metrů vysoká železná konstrukce rozhledny s panoramatickým výhledem na Krkonoše, Rýchory, Vraní, Soví, Javoří hory, Teplicko-adršpašské skály a Broumovské stěny. Máme-li štěstí, pak můžeme spatřit i Orlické hory, Králický Sněžník, Zvlčinu, někdy dokonce i Trosky. Krásné vyhlídky do kraje sourozenců Čapkových, Boženy Němcové a Aloise Jiráska jsou pak i z dalších míst hřebenové partie Jestřebích hor.

Geomorfologicky jsou Jestřebí hory okrskem Broumovské vrchoviny. Střídání měkkých (aleuropelly) a tvrdších hornin (arkózy, slepence) zapříčinilo vytváření podélných hřbítků a mělkých sníženin. Řada těchto hřbítků má na čelním svahu vytvořeny i přes 10 metrů vysoké skalní stě-

Les v údolí potoka Jivka

Zalesněný hřeben Jestřebích hor od Odolova s Krkonošemi v pozadí

ny, tzv. mrazové sruby, zajímavě tvarované zvětváním. Najdeme zde i celou soustavu skalních útvarů, jako např. tzv. Kryštofovy kameny aj. Geologickou i geomorfologickou zajímavost těchto skalních partí ještě zvyšuje i výskyt zkamenělých kmenů araukarií z permu a karbonu, tzv. araukaritů, uložených přímo ve skalním masivu.

Hřebeny hor jsou zalesněny smrkem ztepilým, buky lesními, nezdívka se v sutích vyskytují javory horské. Roste zde i modřín opadavý, dub červený a douglaska tisolistá.

Každé jaro kvetou na loukách Jestřebích hor různé druhy květin. Z nich jsou nejznámější miliony chráněných bleďulů, vytvářejících bílé koberece.

Na utváření krajiny Jestřebích hor se také podílela rozsáhlá důlní činnost. Tu připomínají zaniklé

štoly a šachty a dnes již zavřené doly v Radvanicích a Malých Svatoňovicích a jejich haldy. Tyto lokality spojuje Hornická naučná stezka.

Podél Labe a Úpy

Pramen Labe

Z hlediska vod můžeme jen připomenout, že Krkonoše, tak jako většina našich severních pohraničních hor, patří do evropského rozvodí. Prameny severních strání hlavního hřebene odvádějí vodu do moře Baltského, zatímco ostatní prameny ústí do Labe a s jeho vodami směřují do moře Severního. Vydejme se nyní podél toku řek do českého podhůří. Opustíme hluboká krkonošská údolí a před námi se otevře krásná malebná krajina Podkrkonoší, která pokračuje i pod Zvičinou (671 m n. m.). Údolí Labe zde vytváří romantická zákoutí, a tak není divu, že Podzvičínsko se stává stále častěji vyhledávanou lokalitou. Mezi její turistické zajímavosti určitě patří přehradní nádrž Les Království, technická památka dokončená v roce 1919, nejstarší svého typu ve střední Evropě. Milovníci přírody si určitě najdou čas k návštěvě zoologické zahrady ve Dvoře Králové nad Labem, která je známa svým africkým safari.

Podkrkonošská krajina od Pecky ke Zvičíně

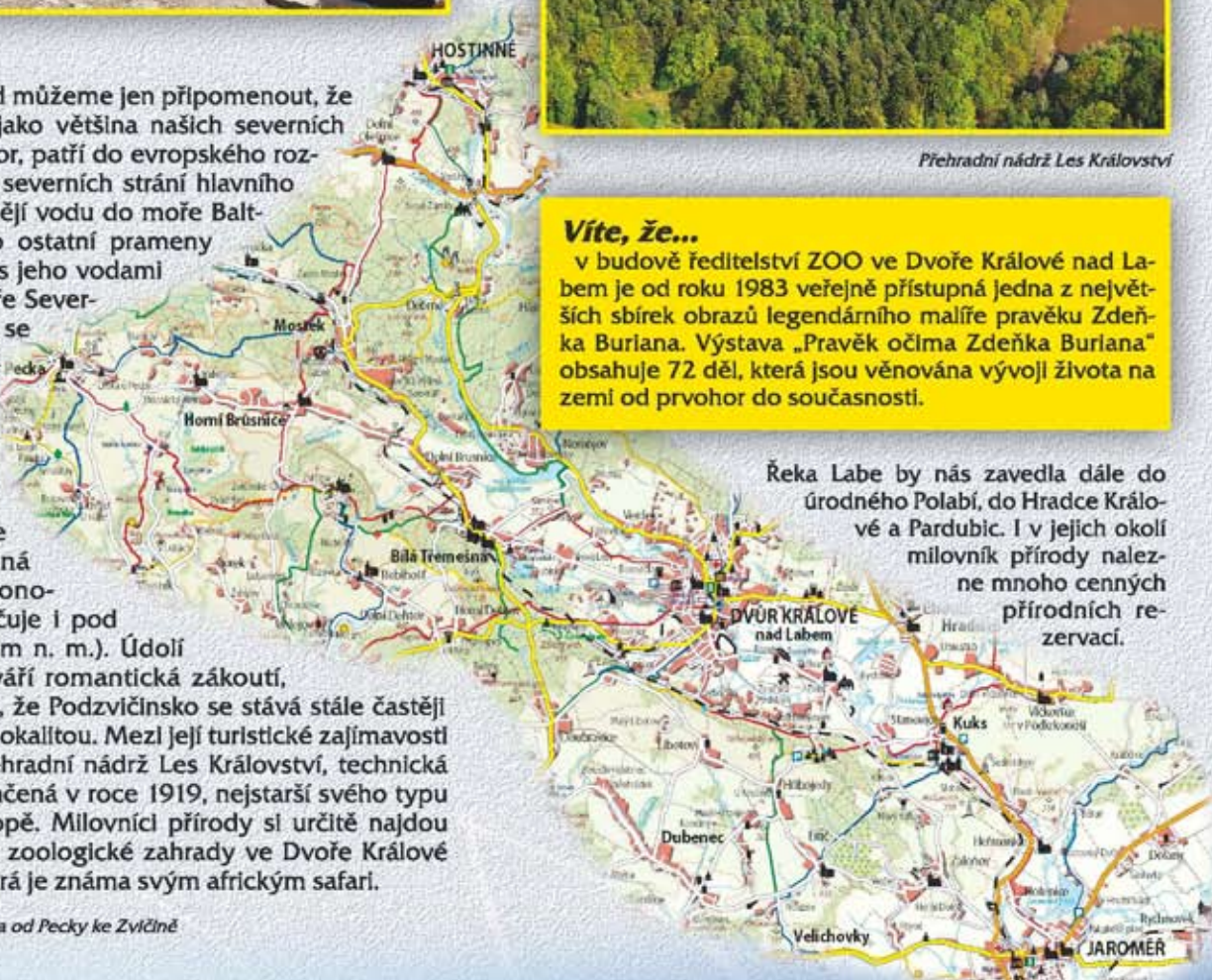

Přehradní nádrž Les Království

Víte, že...

v budově ředitelství ZOO ve Dvoře Králové nad Labem je od roku 1983 veřejně přístupná jedna z největších sbírek obrazů legendárního malíře pravěku Zdeňka Buriana. Výstava „Pravěk očima Zdeňka Buriana“ obsahuje 72 děl, která jsou věnována vývoji života na zemi od prvohor do současnosti.

Řeka Labe by nás zavedla dále do úrodného Polabí, do Hradce Králové a Pardubic. I v jejich okolí milovník přírody nalezne mnoho cenných přírodních rezervací.

Kamenité řečiště Úpy u Slatinského mlýna

Lužní les v rezervaci Dubno s pomníčkem připomínajícím blesku z roku 1866

Druhou důležitou řekou pro náš region je Úpa. Úpa je s nadmořskou výškou svého pramene 1432 metrů nejvýše pramenící českou řekou. Nedaleko od svého prameniště klesá Úpa prudce o téměř 400 m a vytváří Horní a Dolní Úpský vodopád. Obřím dolem a Bukovým údolím míří do Pece pod Sněžkou. Pod Svobodou nad Úpou pak opouští Krkonoše a protéká krkonošským podhůřím.

Od Havlovic je údolí Úpy nazýváno Babiččíným údolím. Božena Němcová (1817/20? - 1862) zde jako Barunka Panklová strávila své dětství a svým dílem Babička z něho vytvořila beze sporu poutní místo. Od Slatinského mlýna je údolí chráněno jako Národní přírodní památka Babiččino údolí (NPP) o celkové rozloze 780 ha. Předmětem ochrany je koryto řeky, lesní a lužní porosty. V této části se nacházejí známá místa, jako je právě Staré bělidlo, Viktorčin splav a zámek Ratibořice. Mezi zajímavosti patří i technická památka, zavlažovací systém z 19. století. NPP Babiččino údolí se táhne v délce cca 15 km romantickým údolím řeky Úpy od Havlovic až do České Skalice. Úpská niva je většinou sevřena zalesněnými stráněmi se smíšenými porosty. Půvabné údolí poprvé nazval „Babiččíným údolím“ smířický lékař a spisovatel Otakar Jedlička. Celé údolí protíná velmi oblíbená cyklotrasa a naučná stezka. Měří 7,5 km a podrobné informace poskytuje 18 tabulí a 7 literárních a přírodovědných zastavení.

Při cestě do Babiččina údolí můžeme navštívit přírodní rezervaci Dubno, která se nachází cca 2,5 km východně od centra České Skalice.

Rezervace, která je tvořena přirozeným lužním lesem pralesového typu, byla vyhlášena v roce 1956, její rozloha je 86,19 ha. Součástí rezervace jsou kromě lesa, který je tvořen zejména duby (nejstarší jsou ve věku 270 - 320 let), také přilehlé louky a Zličský rybník. Oblast si jako své hnízdiště zvolilo značné množství ptáků. K vidění jsou zde např. žluva hajní, lejsek bělokrký, rákosník velký a proužkovaný, tuhýk obecný, strakapoud prostřední, puštk obecný, hrdlička divoká aj. Zajímavostí je velké množství měkkýšů, s počtem 70 různých druhů je Dubno jedním z nejbohatších nalezišť ve východních Čechách.

V dolní části toku Úpy odvádí část vody z řeky přivaděč zásobující vodní nádrž Rozkoš. Avšak voda z přehrady se již do Úpy nevrací, ale vytéká do rozšířeného koryta potoka Rozkoš, který po 3,5 km ústí do Metuje.

Letecký pohled na vodní nádrž Rozkoš

Rozkoš

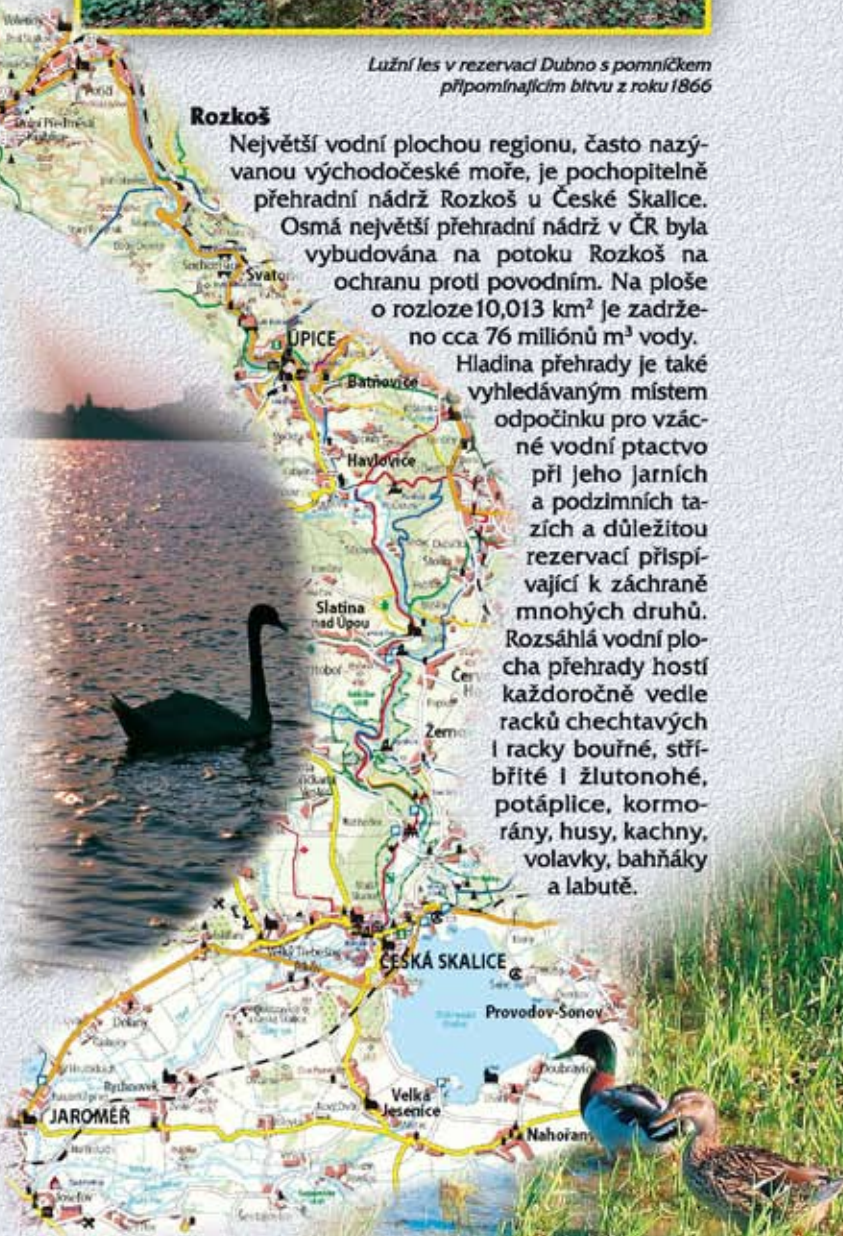
Největší vodní plochou regionu, často nazývanou východočeské moře, je pochopitelně přehradní nádrž Rozkoš u České Skalice.

Osmá největší přehradní nádrž v ČR byla vybudována na potoku Rozkoš na ochranu proti povodním. Na ploše o rozloze 10,013 km² je zadrženo cca 76 miliónů m³ vody.

Hladina přehrady je také vyhledávaným místem odpočinku pro vzácné vodní ptactvo

při jeho jarních a podzimních tazích a důležitou rezervací přispívající k záchraně mnohých druhů.

Rozsáhlá vodní plocha přehrady hostí každoročně vedle racků chechtavých i racky bouřné, stříbřité i žlutoohé, potáplice, kormorány, husy, kachny, volavky, bahňáky a labutě.

Objevují se i orlí mošti, orlovci říční, vzácná chaluha příživná, rybák kaspický i řada zimních hostů, například sněhule severní, konopky žlutozobé, skřivaní ouškatí a jespák písečný, hnízdící daleko za polárním kruhem a zimující v západní a jihozápadní Evropě.

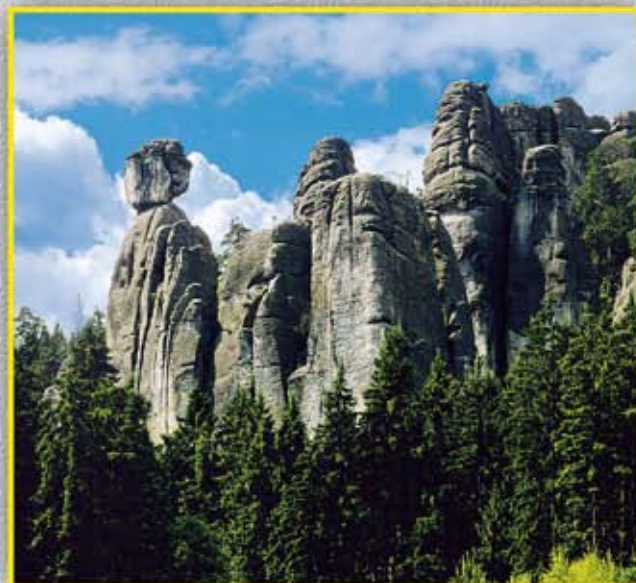
Skalní města v Kladském pomezí a Kladsku

Podíváme-li se opět Krakonošovým pohledem, tentokrát ve směru jihovýchodním podél státní hranice, vidíme hřeben hor, v nichž každá oblast má své vnitřní kouzlo a něčím je krásnější než ta druhá. Na dohled je **Broumovská vrchovina**, na jejímž území nalezneme největší přírodní rezervace v České republice, a to především ADRŠPAŠSKO-TEPLICKÉ skály, Broumovské stěny a dále pak menší skalní města, jako např. Křížový vrch, Ostaš a jiné. Jejich ochranu zajišťuje CHKO Broumovsko.

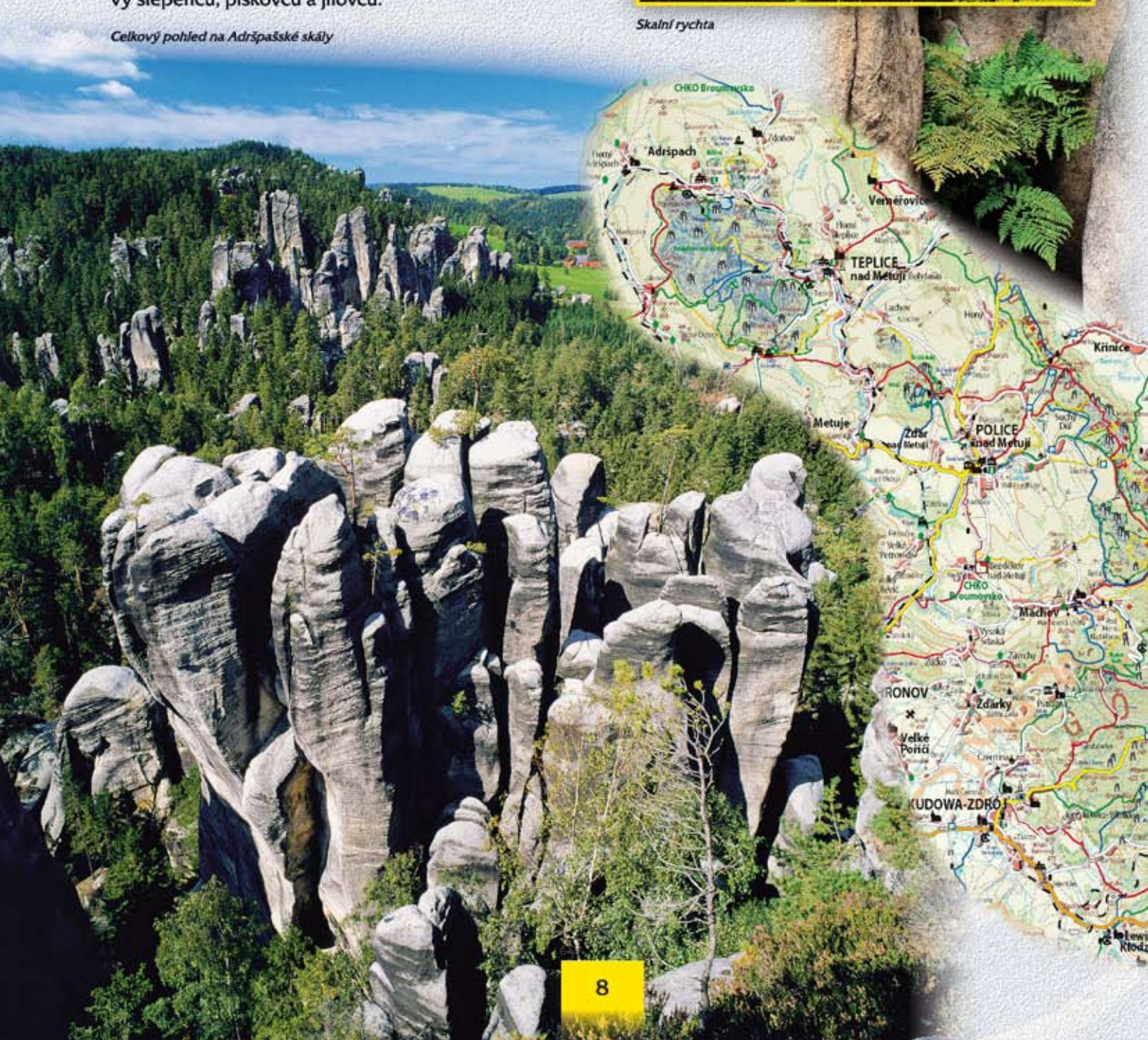
Na skok zpět do minulosti

Na chvíli se vrátme do školních lavic a připomeňme si alespoň trochu geologickou minulost, abychom si objasnili vznik mohutných skalních velkánů. Zhruba před 330 miliony let, v období karbonu, se mezi tehdy pravděpodobně mohutnými horstvy Orlických hor, Krkonoš a polských Sovích hor vytvořila rozsáhlá pánev, ve které se v tomto období ukládaly silné vrstvy slepenců, pískovců a jílovců.

Celkový pohled na ADRŠPAŠSKÉ skály

Skalní rychta

Krakonošova zahrádka v Teplickém skalním městě

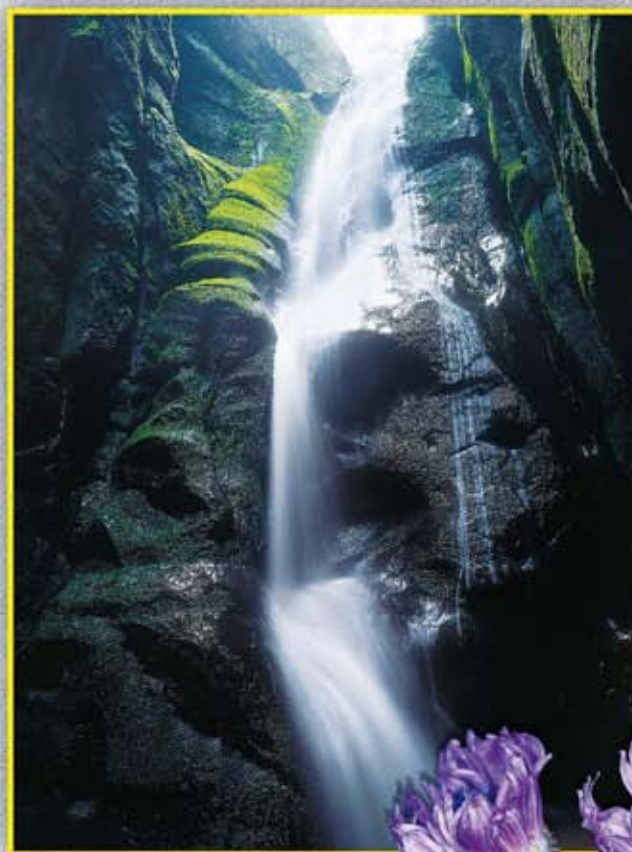
Skalní věž Vévoda s pískovcovým jezírtekem a Křížovým vrchem v pozadí

Po několik dalších desítek milionů let bylo území severovýchodních Čech relativně geologicky v klidu a docházelo pouze k narušování a odnosu hornin.

Teprve v období svrchní křída (přibližně asi před 40 miliony let) vniklo do severovýchodních Čech (z území dnešního Polska) moře, ve kterém se usazovaly dnes silné vrstvy pískovců, slínovců a opuk,

kteří vyplňují polickou pánev, zbečnicko - hronovský příkop a rtyňsko - svatoňovickou kotlinu. A právě křídového původu jsou také skalní města Adršpašských a Teplických skal, Ostaše, Broumovských stěn a pohraničního Boru. Hluboké soutěsky a podivuhodné skalní útvary vznikly dlouhodobým rušivým působením vody, větru a mrazu. Křídové desky tvoří i základ široké ploché krajiny v okolí České Skalice a Jaroměře, narušené zářezy vodních toků.

Velký vodopád v Adršpašských skalách

Stolová hora Ostaš od Žďáru nad Metují

Národní přírodní rezervace (NPR) Adršpašsko-teplické skály byla vyhlášena již v roce 1933 na rozloze 1771 ha (dnes 1712 ha) k ochraně zachovalých celků skalních měst. NPR se nachází zhruba v trojúhelníku vymezeném obcemi Adršpach (Horní Adršpach), Teplice nad Metují a vrcholem Čáp nad osadou Skály, který svým hřbetem ve výšce 786 m n. m. tvoří nejvyšší část přírodní rezervace.

Na tomto území se po ústupu již vzpomínaného křídového moře vlivem tektonické a erozní činnosti, včetně zvětvávání, vytvořily v původně souvislé pískovcové tabuli dvě izolované skupiny skal – skalní města Adršpašské skály a Teplické skály navzájem od sebe oddělená hlubokou Vlčí roklí.

NPR je významná nejen svou geomorfologií, ale i výskytem řady chráněných živočichů a rostlin. Skalní věže, mnohdy skalní bludiště, jezírka i krajina kolem jsou nejenom vyhledávaným cílem horolezců, ale i filmařů, zvláště autorů pohádek.

Čertovo auto na Ostaši je ukázkou zvětvávání pískovce

Jezero bývalé pískovny v Adršpachu vytváří pohádkové scénérie

Prstenec skal lemující vrchol Hejšoviny z ptáčích perspektivy

Hejšovina a Bor (Szczellnlec a Skalniak)

„To už je tuze dávno, co vedl na hoře Hejšovině kouzelnickou živnost kouzelník Magiáš. Jak víte, bývají kouzelníci dobří, kterým se říká čarodějové neboli divotvorci, a kouzelníci zlí, kterým se říká černokněžníci. Magiáš byl takový prostředník; někdy byl tak hodný, že vůbec nečaroval, a jindy čaroval tak mocně, že hřmělo a blýskalo; někdy ho napadlo, aby přšlo kamení, a jednou dokonce udělal, že napršely takové malé žabičky. Zkrátka, říkejte si co chcete, takový kouzelník není žádné příjemné sousedství, a i když se lidé dušovali, že na kouzelníky nevěří, přece se Hejšovině raději vyhýbali; to se jen tak vymlouvali, když říkali, že je to moc do kopečka - bodejť by se přiznali, že mají strach z Magiáše!“

Karel Čapek: Velká doktorská pohádka

V těsném sousedství Broumovských stěn se nachází **Stołowogórski Park Narodowy**, vyhlášený 1993. Svým geologickým vývojem je jednoznačně spojen s Broumovskými stěnami, ale v Polsku se jedná o jediný příklad ploché geologické struktury. Ústřední do-

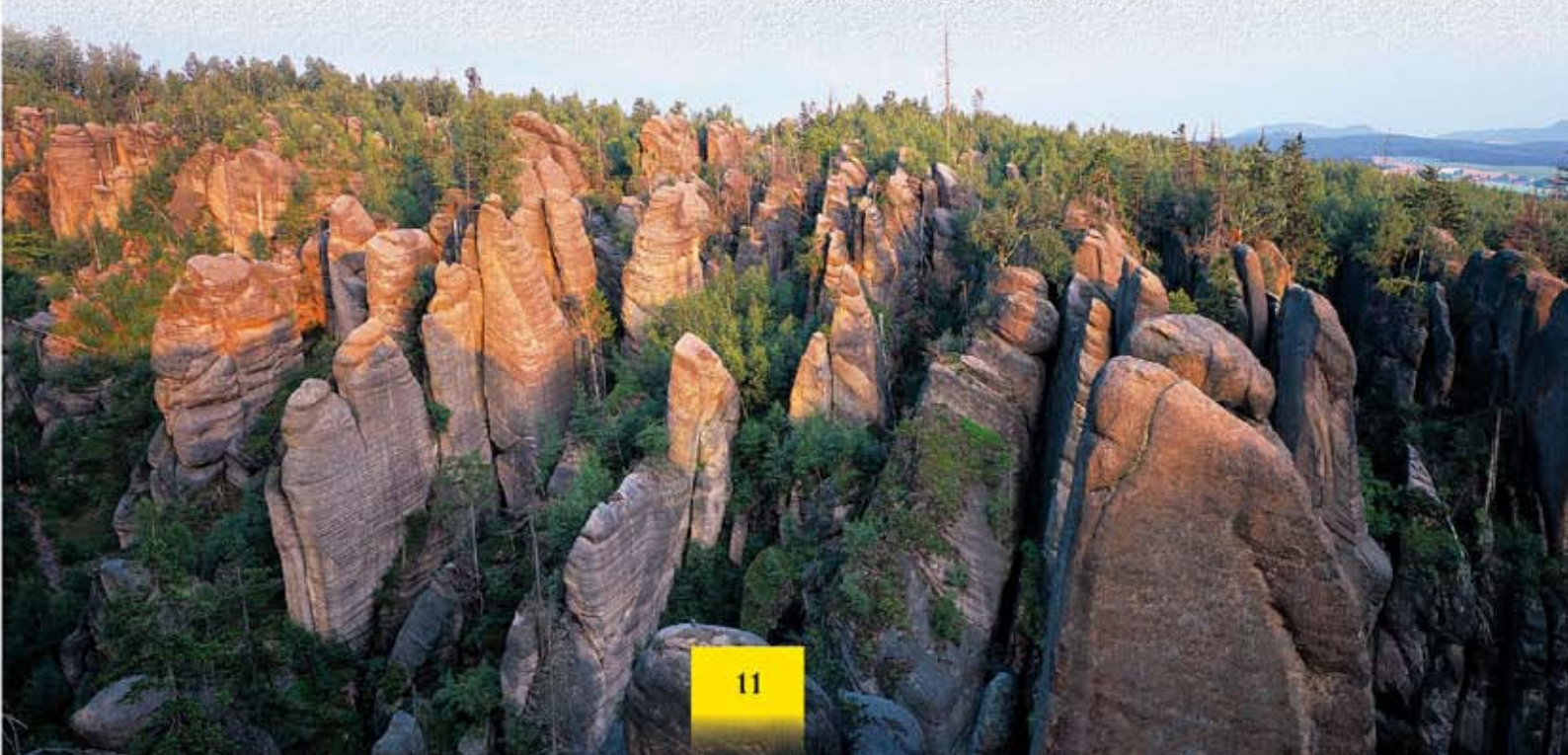
V CHKO Broumovsko se daří zahnízdít sokolům stěhovavým

minantou je „rozpolcený“ vrch **Szczellnlec**, v Čechách známý spíše jako **Hejšovina**. Vystupuje do výše 919 m n. m., což je rekordní údaj mezi pískovcovými oblastmi v celém Českém masívu.

Na vrchol vedou schody s 665 stupni vytesanými ve skále. Mezi skalními chodbami jsou vyznačeny turistické stezky. Vrchol této stolové hory tvoří oválná plošina s labyrintem pískovcových skal. V oblasti nejvyššího vrcholu Velké Hejšoviny naši fantazii provokují bizarní skalní útvary Kvočna (Kwoka), Slon (Sloň), Velbloud (Wielbłąd), Opočlověk (Małpolud) nebo narazíme na chladné rokly, ve kterých leží snít často i v červnu. Druhou významnou stolovou horou je **Skalniak** (918,5 m n. m.), dosahuje až k české hranici a my ji známe jako **Bor**. Labyrint **Bludných skal** (Błędne Skały) na jejím úpatí patří k největším atrakcím parku. Tvoří jej skalní bloky fantastických tvarů, mezi kterými jsou komplikované labyrinty. Některé skalní soutěsky dosahují hloubky až 12 m.

Kovářova rokly v Broumovských stěnách

Leżyckie Skalki

Jižně pod Liščím hřbetem (Lisi Grzbiet) Stolových hor (Gór Stołowych) se nachází chráněné území **Leżyckie Skalki**. Ve východní části území se rozprostírá v nadmořské výšce 740 až 780 metrů velká horská louka. Ta na první pohled zaujme několika roztroušenými skalkami vysokými 3 až 4 metry. Skalky z období miocénu vznikly zvětráváním horní pískovcové vrstvy.

Složení rašelinné vrstvy umožňuje růst několika vzácných květinám, jako jsou kýchavice, vstavač a upolín evropský, kterému místní říkají růže Kladska.

Travnatá horská planina s kvetoucími bylinami a květinami připomíná luční step. Proto bývá označovaná také jako „africká savana“.

Častým cílem turistů bývá i rezervace **Velké Batorowské rašeliniště** (Wielkie Torfowisko Batorowskie). Celá rezervace je porostlá krásnou flórou, jejíž největší atrakcí jsou vzácné vrby a nízké rostliny. Najdeme zde například borovici bahenní, lomikámen růžicovitý a typické bahenní rostliny jako je šlucha černá, rojovník bahenní, vřesovec čtyřřadý, klikva, blatnice bahenní, třtina šedavá, brusinka, vstavač, rosnatka. Vyskytují se zde také vzácné druhy mechů.

Prohlídková trasa v rašeliništi Nieknaca Łaka

Skalne Grzyby

Skalní hříby (Skalne Grzyby)

Skalní hříby se nacházejí v severní části skal Stolových hor mezi obcemi Batorów a Karlów. Toto seskupení původně vytvarovaných skalních forem je rozmístěno na délce 2 km a ve výšce 680 - 700 m n. m. Skalky mají tvar malebných hub, kyjů, bašt, bran a dokonce celých skalních zdí. Řada skalních útvarů má vlastní názvy, např.: Borový hříb, Skalní vrata, Zarostlé houby, Tučňáci, Patrové houby. Skalní hříby jsou ukázkou tzv. selektivního zvětrávání pískovcových skal, tzn. spodní část je tvořena měkčím pískovcem než část vrchní. Na českém území nacházíme skalní hříby v okolí Slavného a Božanovského Špičáku.

Skalni labyrint v Bludnych skalach

Víte že:

Nejvyšším vrcholem je: **Szczelniec Wielki 919,2 m n. m.**

Pramení / protéká zde: **Metuje, potok Dřevíč**

Co byste měli vidět: **NPR Adršpašsko-teplické skály kapli Hvězda - výchozí bod do oblasti Broumovských stěn skalní bludiště Horní Ostaš Národní park Stolové hory (Stołowogórski Park Narodowy)**

Horská louka pod vrcholem Narożnik

Podél Metuje za čerty do Pekla

Horní tok řeky Metuje u osady Dědov

Západně od Adršpašských skal nedaleko obce Hodkovice pramení řeka Metuje. Některé zdroje uvádějí, že ve skutečnosti pramení až ve Vlčí roklí. Ve starších textech nacházíme názvy jako Medhuje nebo Methuja (v praindoevropských jazycích „*medh*“ znamená „prostřední“ – tzn. prostřední řeka mezi Úpou a Orlicí, podle staré pověsti prý jméno pochází od tvrzení „med tu je“). Hned od pramene se tvrdě prodírá soutěskami Adršpašských skal. Na horním a středním toku vytváří hluboce zaříznutá údolí. Jako korálky na modré stužce nacházíme na jejím toku města Teplice nad Metují, Hronov, Náchod. Hned za Náchodem se koryto Metuje rozšiřuje, je kamenitě a voda proudí rychleji. Asi po 4 km se řeka zařízne do fylitových skal Pekelského údolí, na soutoku s Olešenkou míjí výletní osadu Peklo se známou turistickou útulnou a dál se prodírá romantickým údolím. Na ostrohu obtékaném řekou ze tří stran se skví půvabné Nové Město nad Metují

Víte že:

Metuje pramení: ve výšce 586 m n. m.

Soutok s Labem: ve výšce 248 m n. m.

*Délka toku: 77,2 km, odvodňuje i část území Polska
Čerty najdete v Bartoňově útulně z roku 1911
nedaleko soutoku s Olešenkou*

se zchovalými hradbami, s řadou renesančních městských domů a zámek do dnešní podoby upraveným v letech 1909 až 1940. Za Novým Městem nad Metují bylo vedle původního koryta vyhloubeno koryto nové, s řadou stupňů se stavidly, která regulují přítok vody do zavlažovacích kanálů. Stará a nová Metuje se opět spojují a zase znovu rozdělují. Asi osm kilometrů před ústím do Labe přijímá Metuje z pravé strany potok Rozkoš, na kterém byla v roce 1972 dokončena již zmiňovaná přehradní nádrž Rozkoš. V Jaroměři pak Metuje ústí do Labe.

Přírodní rezervace Peklo u Nového Města nad Metují byla vyhlášena v roce 1997 na území o výměře 320 ha. Přírodní rezervace chrání v hluboce zaříznutých údolích Metuje a Olešenky vzácné druhy rostlin a živočichů, kterým vyhovuje chladno sevřeného údolí. Rezervaci Peklo ohraničují svahy Dobrošova, Sendražského kopce a scenérie výšiny Koníček. Důvodem ochrany je zachování přirozených lesních, skalních a vodních společenstev, především bučin, sutových lesů a flory i fauny skalních štěrbin, s důrazem na vzácné druhy rostlin. Stejně tak je důležitá ochrana charakteristického reliéfu hluboce zaříznutých údolí Metuje a Olešenky s výraznými skalními objekty novoměstského fylitu s krásně zchovalými ukázkami vrásnění.

Fylitové skalky údolí řeky Metuje v Pekle

Orlické hory a Góry Bystrzyckie

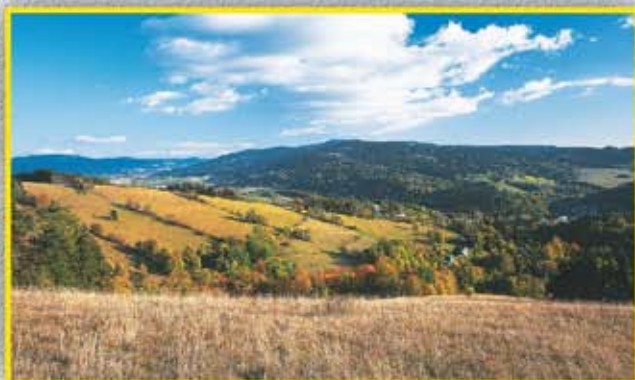
Na severovýchodě východních Čech se zvedá táhlý modravý pás **Orlických hor**. Rozkládá se v těsné blízkosti hranice s Polskem v délce přes 50 km ve směru severozápad - jihovýchod.

Geologicky jsou hory součástí tzv. orlicko - kladského krystalinika. Většinou jsou tvořeny sérií hornin, vzniklých z usazení starohorního moře, později zvrásněných. Tvořily je břidlice, slepence, pískovce a další usazené horniny. Všechny hřebenové, kdysi vyšší, partie byly postupně erozní činností vody sneseny a zachovaly se jen metamorfované horniny tzv. krystalické břidlice, např. ruly, svory, fylity, krystalické vápence a křemence. Ty spolu s hlubinnými vyvřelinami, žulami, tvoří Orlické hory.

Horotvorné pohyby v třetihorách zapříčinily zalomení původní paroviny, která byla vyzdvihována severovýchodním směrem. Vznikl tak hlavní hřbet s výrazným sklonem na polskou stranu, zatímco na straně české se Orlické hory zvolna snižují až do úrodného Polabí, tvořené Orlickou a Východolabskou tabulí. Tento charakter a sklon je dán právě rozlámáním a vzpříčením zemské kory.

Hřeben Orlických hor od Ošerova

Geomorfologicky patří Orlické hory do Krkonošsko-jesenické subprovincie (dříve geomorfologické soustavy) nebo také Sudetské subprovincie (přesněji Střední Sudety) a můžeme je rozdělit na tři části: Dešenskou hornatinu, Mladkovskou vrchovinu a Bukovohorskou hornatinu.

Suchý vrch od Mladkova

Skalní výchozy Bradlo na Suchém vrchu

Orlický hřbet s průměrnou nadmořskou výškou 789 m tvoří pásmo na sebe navazujících hlavních vrcholů, přesahujících výšku 1000 m n. m., z nichž Velká Deštná se svými 1115 m n. m. je nejvyšší. Pozoruhodně zachovalý krajinný celek, tvořený hřbetem Orlických hor, svahy před a za hlavním hřebenem a částečně i podhůřím, vytváří malebný kraj

chovalejších přírodních biotopů, které sestupují z hor do podhůří lesnatými údolím. V jejich závěrech se nachází celá řada dalších pramenišť a podmáčených horských luk. Zbytky původních porostů najdeme v národních přírodních rezervacích Bukačka a Trčkov a v přírodních rezervacích Sedloňovský vrch, Pod Vrchmezím a Černý důl.

Vrcholová rašeliště Jelení lázeň a U Kunštské kaple jsou lokality se zajímavou květenou a zvířenou. Osobitá krása této oblasti je dotvářena zachovalou lidovou architekturou.

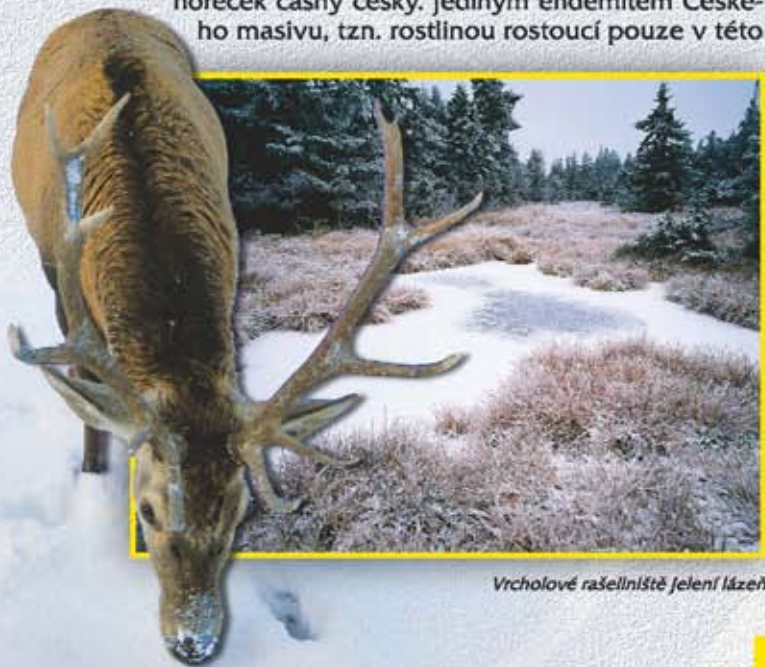
s půvabnými scenériemi, jenž přitahuje nejen turisty, ale i řadu výtvarníků, kteří v těchto horách našli svůj druhý domov.

Hluboká a strmá údolí jsou typická pro toky Orlických hor. Divoká Orlice, Zdobnice, Říčka, Bělá, Kněžná, Olešenka a Zlatý potok porušují příkrými údolními svahy zaoblené denudační hřbety a dotvářejí tak charakteristický ráz krajiny. Pramenišť těchto řek, ležící na svazích hlavního hřebene, dnes představují ostrůvky nejza-

Kaskády na Tlče Bělá u Deštného

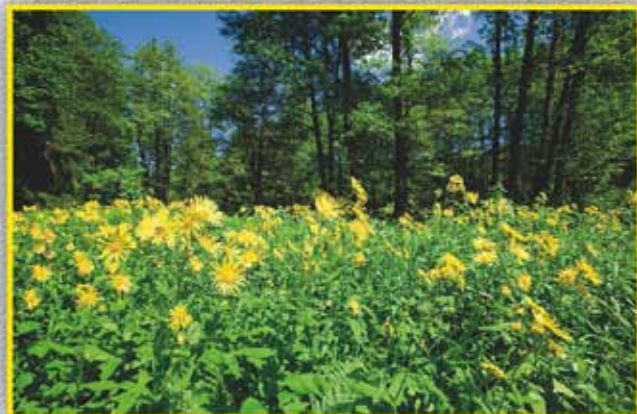
Přes poměrně nízkou nadmořskou výšku a nepříliš výživný minerální podklad mají Orlické hory bohatou květenu, čítající skoro tisíc druhů. Mezi nimi vyniká řada horských typů, často s překvapivou četností výskytu. Významné rostlinné druhy zde dosahují hranice svého rozšíření, např. severní hranice celosvětového rozšíření je zde pro kamzičnick rakouský a koprníček bezobalný. Na mikrolokalitách se nalézá hořeček časný český. Jediným endemitem Českého masívu, tzn. rostlinou rostoucí pouze v této

Vrcholové rašelinště Jelení lázeň

Orchidejové louky u Trčkova

Kamzičnický rakouský u Neratova

oblasti, je oměj šalamounek, ale v NPR Bukačka nalezneme i oměj pestrý.

Divoká Orlice na Zemské bráně

Rezervace Bukačka pod sněhovou peřinou

NPR Bukačka je jednou z nejvýznamnějších lokalit v celé subprovincii. Její význam potvrzuje i výskyt 61 druhů obratlovců. Představuje nejvýznamnější maloplošné chráněné území v Orlických horách. Leží asi 1 km severozápadně od Masarykovy chaty na Šerlichu v nadmořské výšce 910 - 1025 m na hlavním hřebetu v katastru obce Sedloňov. Zřízena byla v roce 1954 na rozloze 50,72 ha. Rezervaci tvoří pozůstatek zakrslého bukového pralesa s občasným smrkem, klenem a jeřábem. S ohledem na klimatické podmínky tu dvoustetleté buky dosahují výšky pouze okolo 15 metrů; jen díky jejich křivolakým kmenům nevhodným k průmyslovému užití zůstal tento porost ušetřen při drancování lesů Orlických hor v minulých staletích.

Mokřady v Bukáčce

Původní bukový les v Bukáčce

Cennou částí rezervace je i rašelinná louka s podložím fylitických rul, rozdělená Jiráskovou cestou zhruba na dvě stejné části. Tato vlhká lučina na podzolech je takzvanou praloukou - to znamená, že již před násilným odlesněním celého pohoří člověkem zde byla bezlesá plocha.

Pro svou druhovou pestrost bývá NPR Bukačka nazývána „botanickou zahradou Orlických hor“. Bylo zde nalezeno celkem 310 druhů vyšších rostlin, z toho 23 chráněných,

Louky na Bukačce jsou botanickou zahradou Orlických hor

často jako na jediném nalezišti v pohoří. Rostou zde např. běloprstka bělavá, bledule jarní, oměj pestrý a oměj šalamounek, prha arnika, prstnatec májový a prstnatec listěnatý, tučnice obecná, sklenobýl bezlistý, svízel sudetský a silně ohrožená rosnatka okrouhlolistá. Zajímavá je houba čapulka bahenní, na smrku roste vzácný choroš ohňovec izabelový aj.

Víte že:

Nejvyšším vrcholem je: **Velká Deštná 1115 m n. m.**

Pramení / protéká zde: **Zdobnice, Bělá, Kněžná, Bystrzyca Dusznicka, v podhůří Góř Bystrzyckých Dívoká Orlice NPR Bukačka**

Co byste měli vidět:

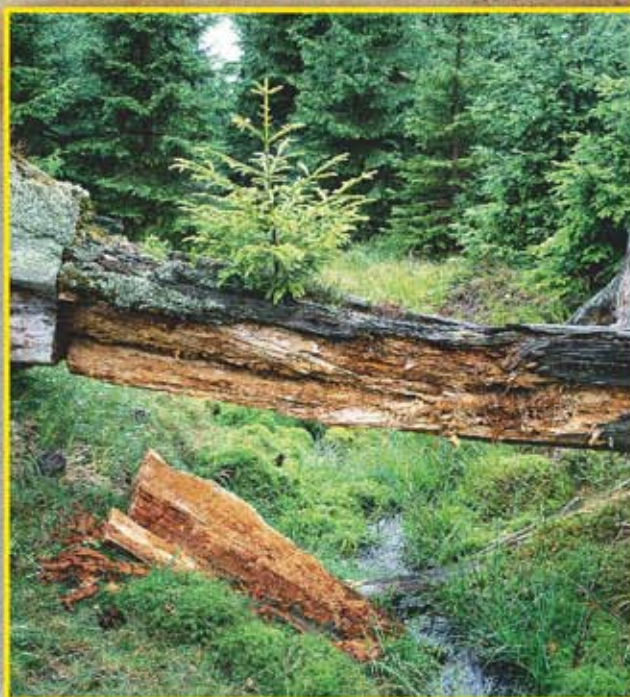
**Kunštátskou kapli
rozhlednu na Anenském vrchu
Zemskou bránu - soutěsku
Dívoké Orlice
Bradlo na Suchém vrchu
rašelniště u Zleleńce**

Bystřické hory od Kladské Bystřice

Rozlomením původní kry vznikly i sesterské **Bystřické hory (Góry Bystrzyckie)**. Od Orlických hor je odděluje táhlý úval Divoké Orlice. Orlickozáhorskou brázdou protéká řeka Divoká Orlice, tvořící od Trčkova až po Zemskou bránu státní hranici dlouhou 29 km. Její prameniště se nachází v oblasti rašeliniště nedaleko obce Zieleniec (rezerwat Torfowisko pod Zieleniec), které je zajímavé především svou florou. Po počátečním poměrně klidném toku Divoká Orlice proráží bouřlivě horský hřeben a proniká do vnitrozemí v oblasti nazvaném Zemská brána. Vytváří zde hlubokou soutěsku s obnaženými rulovými skalky vysokými až 40 metrů a svůj prudký tok zklidňuje v údolní nádrži Pastviny.

Polské Bystřické hory jsou nejen menší, ale celkově i nižší sestrou Orlických hor. Jejich nejvyšší vrcholy ve svém názvu voní jarem a létem - Sasanka (965 m n. m.) a Jagodna (977 m n. m.).

U pramene Divoké Orlice

Rašeliniště pod Zieleniec

Údolím Orlice k soutoku s Labem

Přírodní park Jeřáb v zapadajícím slunci

Řeka Tichá Orlice je jižním ramenem řeky Orlice. Se svou „sestrou“, již vzpomínanou Divokou Orlicí, se spojuje u Týniště nad Orlicí. Pramení ve svahu Jeřábu ne daleko Králík v nadmořské výšce 760 m. Protéká Kladskou kotlinou a mezi Lichkovem a Těchonínem protíná snížený hřbet Orlických hor, čímž pomyslně odděluje Bukovohorskou hornatinu se Suchým vrchem od hlavního hřebene. Na horním toku má ráz horské bys-

Tichá Orlice u Mladkova

třiny s přejezmy a teče velkým spádem k Jablonnému nad Orlicí, malebnému městečku se zachovalými roubenými městskými domy z 18. století, při soutoku Tiché Orlice a Orličského potoka. Pod Jablonným řeka zmiřňuje svůj spád a proudí podhorskou krajinou, Letohradem s městskou památkovou zónou, míjí zříceninu hradu Lanšperk ze 13. století, teče Ústím nad Orlicí, městem na ostrohu nad jejím soutokem s Třebovkou. V údolí teče lukami, v převážné většině v řečišti bez významnějších technických zásahů. Tok řeky se postupně zklidňuje, od toho bylo odvozeno i její jméno. V některých historických pramenech je uváděna jako Choceňka. Kolem celého toku řeky se rozprostírají spíše malé a úzké luhy, přičemž za jeden z nejkrásnějších lze považovat úsek Ústí nad Orlicí - Choceň. Pod hradem Lanšperkem a zejména pod Ústím nad Orlicí vytváří hluboké údolí, několikrát mění směr a zahlubuje se až na rulové a žulové podloží. Zde má již vzhled řeky široké okolo 10 m, tekoucí v táhlých (ojedinelé napřímených) zákrutech, provázených řídkou stromovou zelení. Výrazný meandr s největšími slínovcovými skalními útvary vytváří v Pelínách u Chocně.

Hradiska, nívní louky v údolí Orličského potoka u Jablonného nad Orlicí

Dolní tok Tiché Orlice je pod Chocní lemován říčními terasami. Řeka zde vytváří ostré meandry, někdy až protisměrné s občasnými mrtvými rameny. Široké lučinaté údolí je bohaté na zeleň a borové lesy.

Významné přítoky na horním toku jsou zleva ze svahů Bukovohorské hornatiny, největším přítokem je však Třebovka v Ústí nad Orlicí, dále pak rovněž zleva Řetovský potok.

Tichá Orlice stojí za pozornost, úctu i obdiv jak cyklistů a rybářů, tak i vodáků a vůbec lidí, milujících klidnou přírodu.

Pelny, kvetoucí tařice na skalách nad tokem Tiché Orlice

Bohatý výskyt bleďule v Přírodním parku Orlice u Kostelce nad Orlicí

Přírodní zrcadlo na slepém ramenu meandrující Tiché Orlice

Víte že:

Tichá Orlice pramení ve výšce	760 m n. m.
s Divokou Orlicí se spojuje ve výšce	247 m n. m.
soutok s Labem ve výšce	227 m n. m.
délka Tiché Orlice	107,5 km
délka Divoké Orlice	99,3 km
délka spojené Orlice	32,7 km

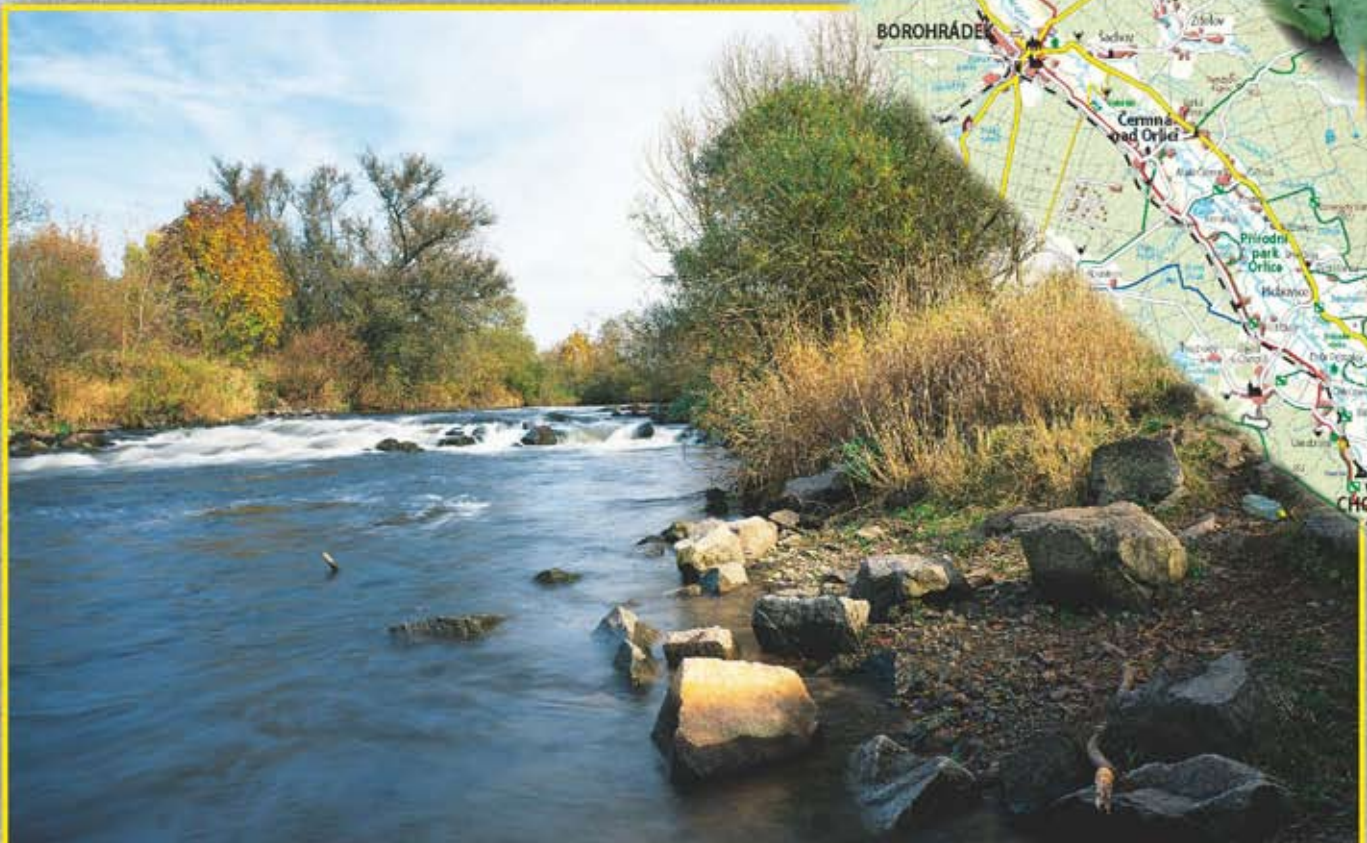

Soutok Divoké a Tiché Orlice

Spojená Orlice

Soutokem již vzpomínané Divoké a Tiché Orlice u Týniště nad Orlicí v nadmořské výšce 247 m vzniká klidná romantická Orlice. Protéká v četných meandrech s přirozenými břehovými porosty. Slepá ramena jsou bohatá na původní květenu. Rozlivy při jarním tání a po vydatných deštích dosahují (převážně na lukách) až 2 km šíře. Do Labe se Orlice vlevá v Hradci Králové v nadmořské výšce 227 m n. m. po překonání 35 km toku z Týniště nad Orlicí.

Peřeje na Orlici u Bělče

Oba toky, Tiché i Divoké Orlice jsou vyhlášeny Evropsky významnými lokalitami. Přímou ochranu řeky byl v roce 1996 zřízen Přírodní park Orlice. Celková délka toků řek, podél kterých byl přírodní park zřízen, je cca 200 kilometrů. Rozsáhlá oblast o rozloze přes jedenáct tisíc hektarů zahrnuje údolní nivy obou Orlic, mimo pramenné oblasti horních toků, a po soutoku u Týniště nad Orlicí i nivu spojené Orlice. Na Tiché Orlici park začíná u obce Mladkov, na Divoké Orlici pod Zemskou bránou na hranicích CHKO Orlické hory. Přírodní park končí v katastru města Hradec Králové, v místě, kde je tok Orlice přemostěn městským silničním okruhem. Přírodní park má za úkol chránit zachovalé říční a nivní ekosystémy a celkový ráz krajiny v okolí toku. Tichá, Divoká a spojená Orlice jsou jedny z mála českých řek, které nebyly ve svém dolním toku v dlouhých úsecích zregulovány, mají přirozený a nadále se vyvíjející charakter. Nacházejí se zde četné meandry, slepá ramena, náplavy a obnažené břehy. Na středním toku mají obě Orlice typický podhorský charakter. Tok Tiché Orlice má status Evropsky významné lokality z důvodu poměrně hojného výskytu mihule potoční.

Soutok Orlice s Labem v Hradci Králové

Pohled přes hladinu Dlouhého rybníku

Lanškrounské rybníky

Přírodní park „Lanškrounské rybníky“ byl vyhlášen v roce 1990. Nachází se západně od Lanškrouna v oblasti soustavy rybníků na Ostrovském potoce na ploše 243 ha. Tvoří jej rybníky Olšový, Pšeničkův, Slunečný a Plockův s okolními lesními porosty. Park těsně sousedí s příměstskou, rekreačně využívanou oblastí rybníka Dlouhý.

Celková vodní plocha lanškrounských rybníků je 45 ha. Rybníky Krátký a Slunečný slouží sportovnímu rybolovu. Dlouhý rybník je přírodním koupalištěm s možností jachtingu a windsurfingu. Jeho okolí nabízí široké možnosti ubytování i sportovního vyžití.

Okolí lanškrounských rybníků bylo vyhlášeno chráněnou oblastí klidu a přírodním parkem.

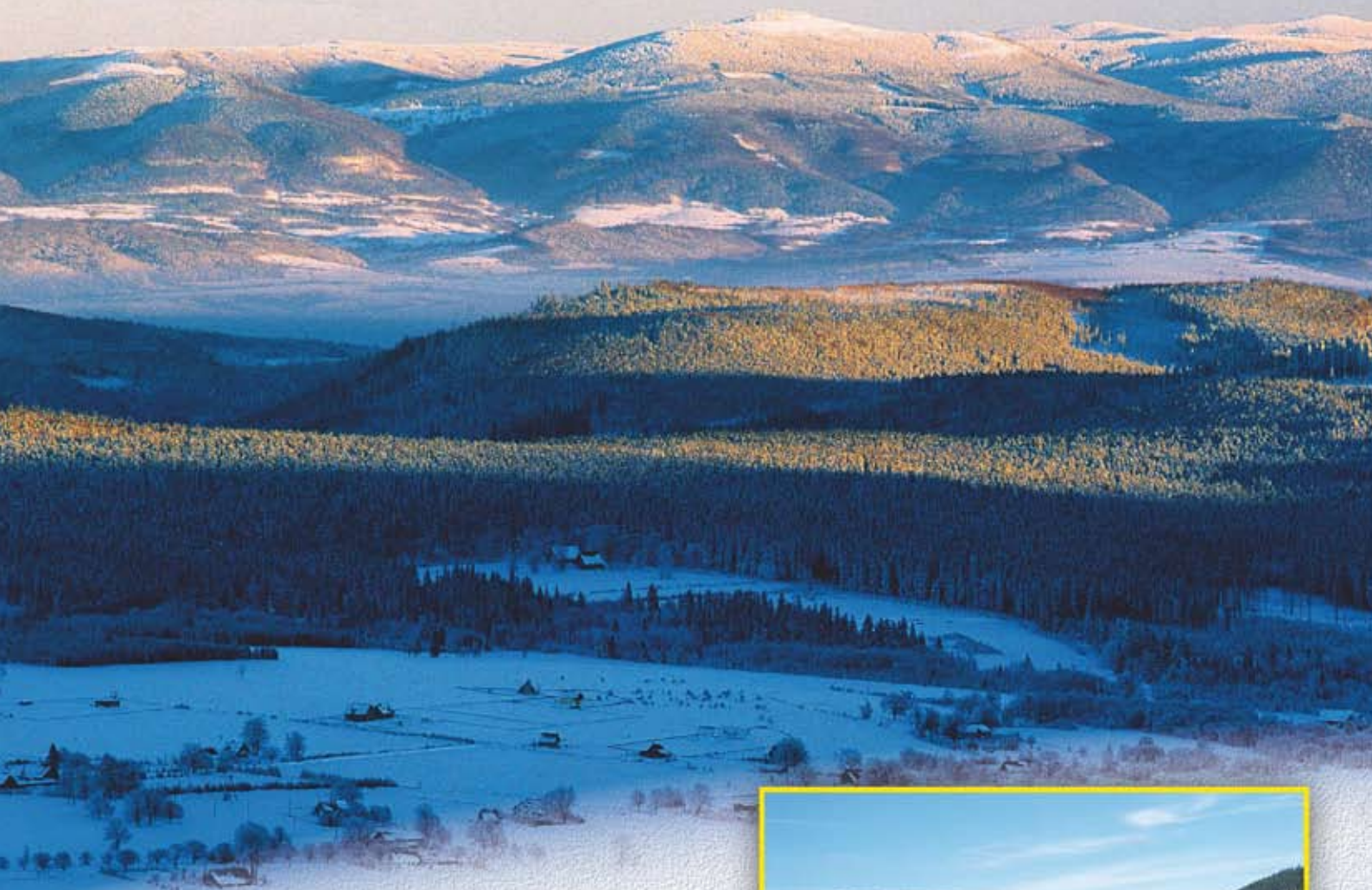
Přírodní park má mimořádný význam po stránce biologické, krajinářské i estetické. Oblast je rovněž významným hnízdištěm vodního ptactva a důležitou zastávkou tažných ptáků. Z významných chráněných druhů se zde vyskytuje např. bekasina otavní, bukáček malý, čáp černý a bílý, hohol severní, chřástal vodní, orlovec říční, rákosník velký a mnoho druhů kachen. Najdeme zde i raka říčního, čolka horského, ropuchu obecnou i zelenou, rosničku zelenou a další druhy obojživelníků.

Pokud se týče flóry, roste zde kosatec žlutý, leknín bělostný, prstnatec májový, vachta trojlístá, bledule jarní a další druhy chráněných rostlin.

Přírodním parkem Lanškrounské rybníky prochází vycházkový okruh s naučnou stezkou, kde se mohou návštěvníci podrobněji seznámit se zajímavostmi tohoto území.

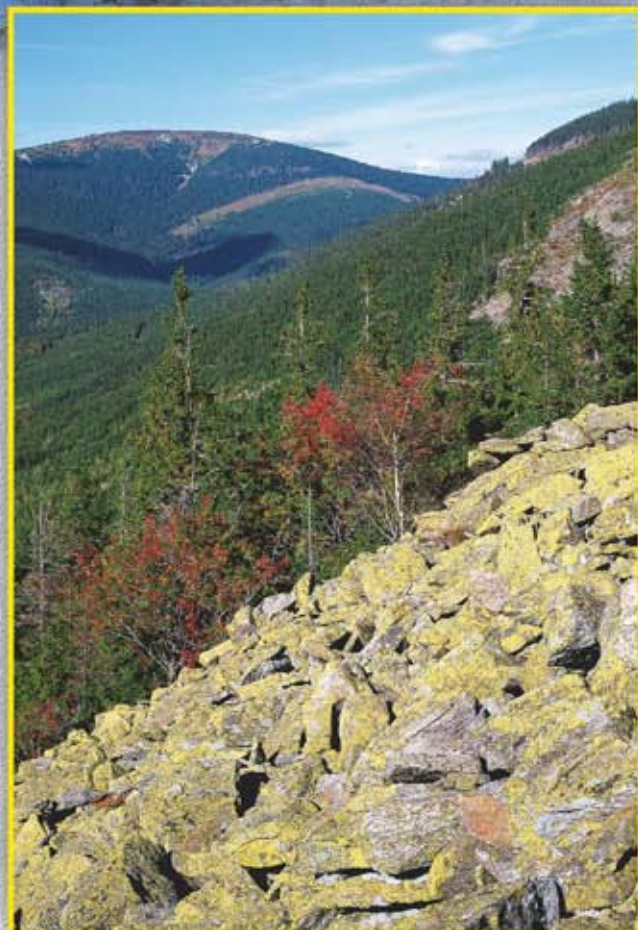

Masiv Sněžníku

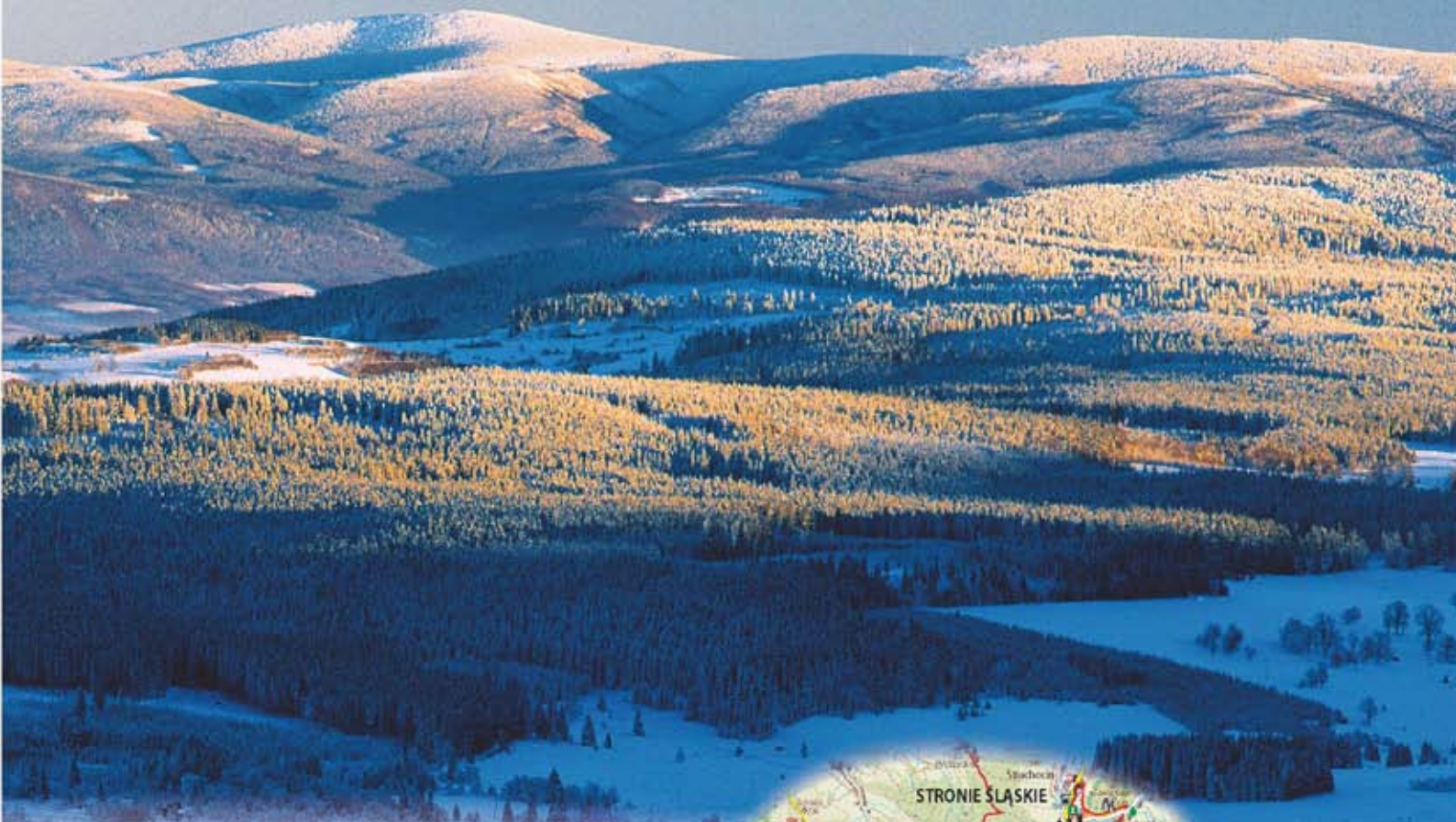

Pohled od Malé Dešné, přes Bystřické hory k masivu Králického Sněžníku

Pohlédneme-li přes Dolinu Klodzskou, náš pohled se zarazí o masiv **Králického Sněžníku** (1424 m n. m. - polské mapy uvádějí 1425 m). Králický Sněžník je třetím nejvyšším pohořím v České republice a tvoří rozmezí mezi Čechami, Moravou a Kladskem. Nejvyšší vrchol poskytuje jedinečný výhled na všechny strany - na Hrubý Jeseník, Orlické hory i Kladskou kotlinu v Polsku. Přes vrchol běží česko - polská hranice a asi 400 m jihovýchodně od sochy slúněte je položen hraniční kámen. Soška slúněte nedaleko základů bývalé Liechtensteinovy chaty je nynějším symbolem Králického Sněžníku. Oblastí se vzácně zachovalou přírodou procházejí naučné stezky vedoucí z Dolní Moravy a Stříbrnice až na vrchol Králického Sněžníku. V jeho masivu ve výšce 1380 m n. m. pramení řeka Morava. V roce 1990 zde byla vyhlášena na ploše 1694 ha národní přírodní rezervace. Leží v centrální a vrcholové části stejnojmenného pohoří v nadmořské výšce 820 - 1424 m. Posláním rezervace je ochrana přirozených a přírodě blízkých společenstev vázaných na geologický podklad a reliéf horského masivu. Jsou zde zastoupena subalpínská společenstva vrcholových holín, v hřebenových polohách pod horní hranicí lesa se zachovaly fragmenty původních lesních porostů s místním ekotypem smrku a vrchovištní rašeliniště.

Kamenné moře na svazích nad Velkou Moravou s vrcholem Sněžníku

Území je zajímavé i po stránce geomorfologické. Pohoří vzniklé tektonickými zdvihy ker v mladších třetihorách je přímo lákadlem pro geology. Je tvořeno přeměněnými horninami (rulami a svory), v menší míře se zde vyskytují krystalické vápence a dolomity, amfibolity, amfibolické břidlice, kvarcitty a kvarciticke břidlice. Ve čtvrtohorách bylo území modelováno ledovcem, vznikl charakteristický amfiteátr řeky Moravy, najdeme tu i zajímavé mrázové sruby, kamenná moře a jevy, které geologům „vyprávějí“ o dávných dobách zalednění. V krystalických vápencích a dolomitech v údolí horního toku Moravy vznikl pozoruhodný kras s jeskyněmi, ponory a vyvěračkami.

Peřeje Prudkého potoka stékajícího od Sušiny

Zvonek vousatý

V chráněném území se vyskytují některé vzácné druhy rostlin, např. oměj šalamounek, kamzičník rakouský, ovsík dvouřízný, zvonek vousatý. Ze vzácnějších druhů hub zde byl nalezen květnatec Archerův a holubinka Quéletova. Z chráněných druhů živočichů žijí v rezervaci např. myšívka horská, jeřábek lesní a linduška horská.

Rašelinná jezírka pod Malým Sněžníkem

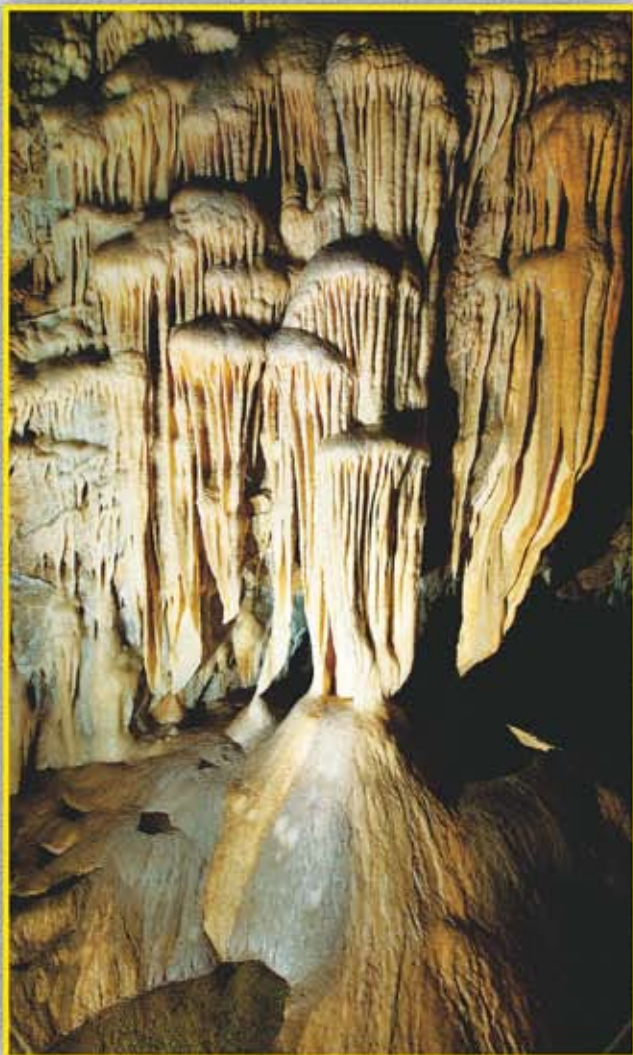

Ranní mlhy u Červeného potoka

Vodopád na říčce Wilczka u města Miedzygorze

Na polské straně byl zřízen rozlehlý Sněžnický krajinový park, zahrnující masiv Sněžníku, Zlaté hory a Bialské hory. Právě v Bialských horách se nacházejí i dvě cenné přírodní rezervace, Nowa Morawa a Puszcza Śnieżnej Białki. Celá oblast je unikátní svou neporušenou přírodou, lokalitami původních porostů a fantastickým reliéfem krajiny. Z hlediska nadmořské výšky a krápníkové výzdoby je ojedinělá i Medvědí jeskyně (Jaskinia Niedzwiedzia) s překrásnou soustavou miniaturních jezírek.

Krápníková výzdoba v Medvědí jeskyni (Jaskinia Niedzwiedzia)

Medvědí jeskyně s malým jezírkem

Kamenné moře na úbočí vrchu Klepý

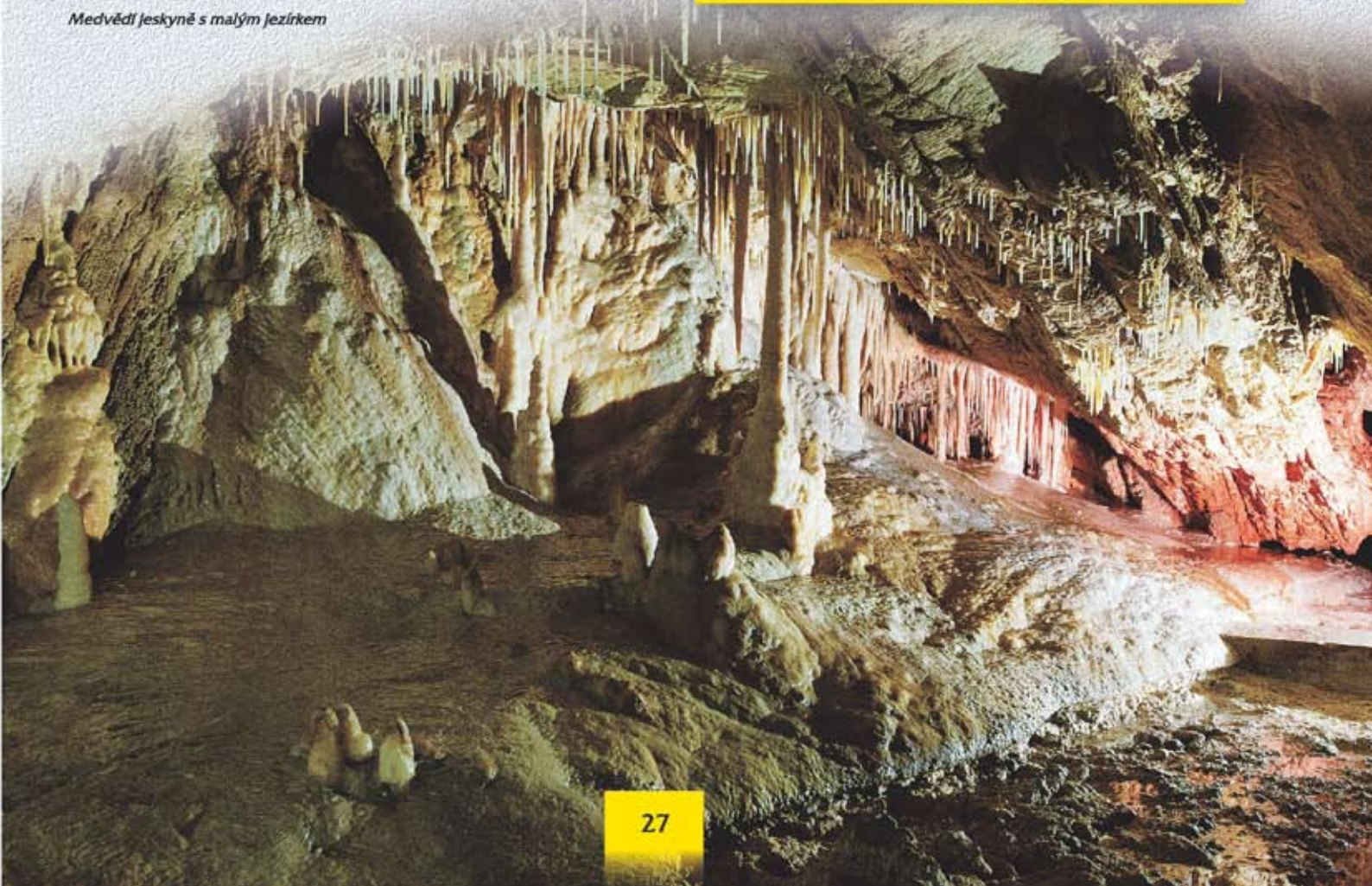
Evropsky nejvýznamnější je ovšem vrch Klepý (1143 m n. m.) na hranicích s Polskem. Na mapách je označován jako Trójmorski Wierch, což přesně vystihuje jeho význam. Voda z jeho vrcholu odtéká do tří moří - Černého, Severního a Baltského. Při dešti rozhoduje mnohdy jen několik centimetrů o tom, do kterého moře voda poteče. Často se proto Masiv Králického Sněžníku nazývá vzletně „střechou Evropy“. Druhé takové místo bychom našli až v jihovýchodním Švýcarsku na vrcholu Berniny (4049 m n. m.).

Víte že:

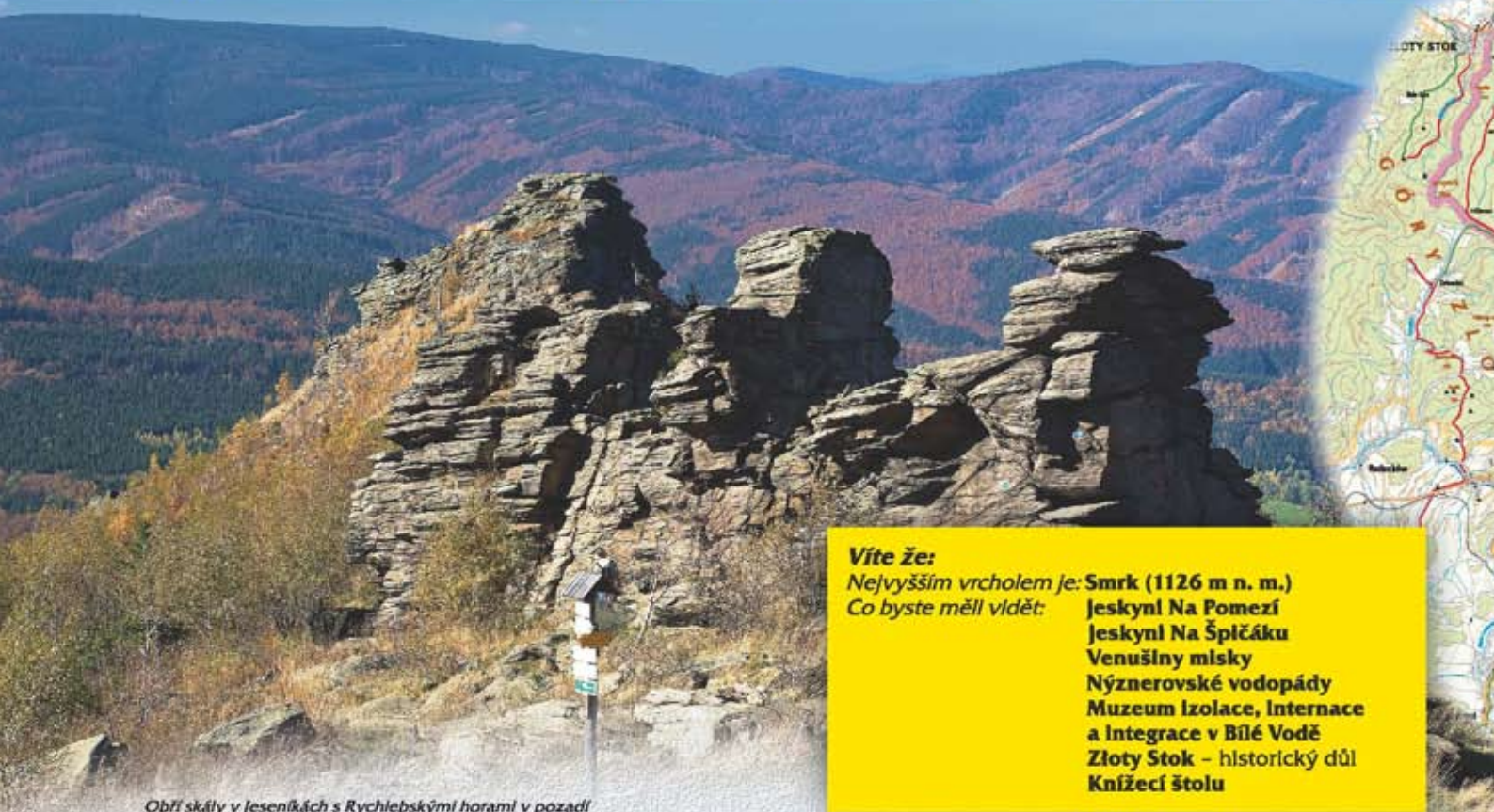
Nejvyšším vrcholem je: **Králický Sněžník 1424 m n. m.**

Pramení / protéká zde: **Morava**

Co byste měli vidět: **rozhlednu na Klepém
rozhlednu na vrchu Val u Králík
pramen Moravy
vodopád na říčce Wilczka
Medvědí jeskyni**

Rychlebské hory, Góry Złote, Hrubý Jeseník

Obří skály v Jeseníkách s Rychlebskými horami v pozadí

Rychlebské hory

Na severovýchodním okraji sudetského horského pásma, které lemujeme naše severní hranice, se nachází jedna z jeho nejméně známých a nejpouštěnějších částí, **Rychlebské hory**. Najdeme je v Javornickém výběžku, severozápadně od města Jeseník. Hraniční pohoří se táhne mezi Bílou Vodou v samé špičce výběžku a Ostružnou. Průměrná výška Rychlebských hor činí přibližně 645 m n. m. a pohoří se na našem území rozkládá na ploše 276 km². Jejich název je odvozen podle starého názvu polského města Złoty Stok („zlatý svah“), německy *Reichenstein*, z toho česky *Rychleby*.

Nejvyšším vrcholem Rychlebských hor je hora Smrk (1126 m n. m.) zvedající se v jižní části pohoří v blízkosti Ramzovského sedla. Výšku mezi 900 a 1000 m n. m. dosahuje 16 vrcholů a 15 kót je dokonce vyšších než 1000 m (jsou převážně na hřebeni mezi Smrkem a Kladským sedlem).

Díky bohaté geologické minulosti lze v Rychlebských horách nalézt množství zajímavých hornin a minerálů. Za návštěvu určitě stojí jeskyně Na Pomezí s bohatou krápníkovou výzdobou vzniklou ve sněhobílých vápencích nebo blízká puklinová jeskyně Na Špičáku v blízkosti hranice se Zlatohorskou vrchovinou, jejíž krápníková výzdoba však byla poničena nejen člověkem, ale především přívalovými vodami tajícího kontinentálního ledovce na konci poslední doby ledové.

Na polské straně doporučujeme návštěvu pramené oblasti říčky Biała, kde je přírodní rezervace Puszcza Śnieżnej Białki.

Přírodní památka **Nýznerovské vodopády** neboli **Vodopády Stříbrného potoka** (vyhlášená 1968) je kaská-

Víte že:

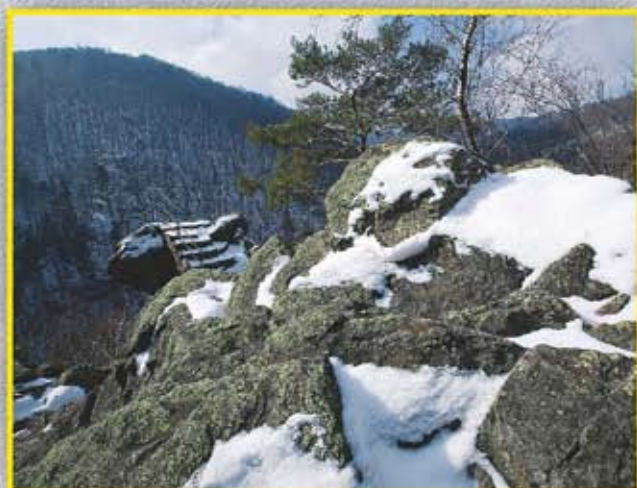
Nejvyšším vrcholem je: Smrk (1126 m n. m.)

Co byste měli vidět:

Jeskyně Na Pomezí
Jeskyně Na Špičáku
Venušiny mísky
Nýznerovské vodopády
Muzeum Izolace, Internace
a Integrace v Bílé Vodě
Złoty Stok – historický důl
Knížecí štola

dovitá soustava vodopádů v divoké kaňonovité soutěsce Stříbrného potoka nad přítokem Bučinského potoka u osady Nýznerov. Soutěska je asi 110 m dlouhá s řadou skalních prahů vytvářejících několik vodopádů a kaskád o celkovém převýšení 14 m. Nejvyšší vodopád měří asi 3 m. Stříbrný potok ve svém řečišti vymlel také četné skalní mísky, kotle a obří hrnce.

V **Žulovské pahorkatině** se na vrcholu Smolný (404 m n. m.) rozkládá skalní město nazývané Venušiny mísky. Díky kulovité odlučnosti žuly zde nalezneme zvláštní skalní útvary (mísky, sedadla, výklenky), kvůli kterým stojí za to vystoupat na vrchol. Přestože se jedná o dílo vody a větru, byl jim v minulosti připisován mytický význam. Na strmých stěnách vás určitě zaujmou zvláštní svislé skalní útvary, tzv. žlábkové škrápy.

Čertova kazatelna v Rychlebských horách

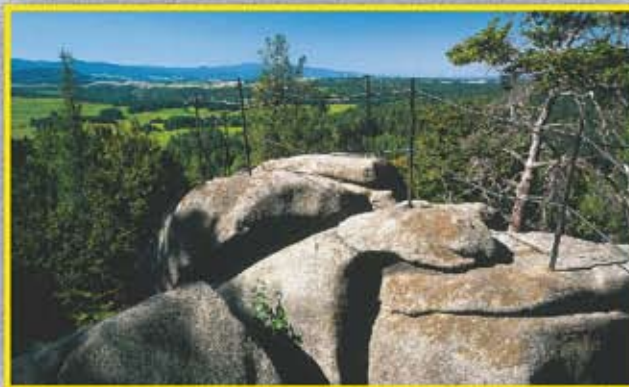
Hrubý Jeseník

Nejvýchodnější hranici Euroregionu Glacensis tvoří výrazná horská hradba Hrubého Jeseníku, členité hornatiny o průměrné nadmořské výšce 1350 m. Centrální a nejmohutnější pohoří jesenícké oblasti, tzv. „střecha Moravy“. Je po Krkonoších druhé nejvyšší pohoří ČR. Nejvyšším vrcholem je Praděd (1491 m n. m.), pátá nejvyšší hora ČR. K dalším významným vrcholům patří Keprník (1423 m n. m.), Vysoká Hole (1464 m n. m.)

nebo Mravenčík (1343 m n. m.). Celkem má Hrubý Jeseník 56 tisícovek, což je po Šumavě druhý největší počet.

Pohoří se dělí na tři samostatné podcelky. Jsou to Pradědská hornatina - nejvyšší část Jeseníků rozkládající se mezi Skřítkem a Červenohorským sedlem, Keprnická hornatina - část mezi Červenohorským a Ramzovským sedlem a konečně Medvědíská hornatina, což je severovýchodní část Hrubého Jeseníku.

Geologické složení celku je velmi pestré, i když převládají ruly, amfibolity a metamorfované devonské horniny. Z hlediska vzniku se skládá z několika stupňovitě uspořádaných ker s erodovanými zbytky v nejvyšších částech. Jako celek je Hrubý Jeseník chráněn v CHKO Jeseníky. Je zde i větší množství chráněných

Venušiny mlisky v Žulovské pahorkatíně

území, zejména ve vyšších polohách. Mezi nejceněnější zcela jistě patří Velká kotlina s pozůstatky ledovcové květeny a s téměř 500 druhy vyšších rostlin (nejvíce v ČR).

Národní přírodní rezervace Šerák - Keprník

Tato rezervace je s rozlohou 1170 ha druhou největší rezervací CHKO Jeseníky. Území zaujímá vrcholové partie keprnické hornatiny, hřeben kolem Vozky, Keprníku a východní a severní svahy Šeráku. Jde o nejstarší rezervaci na Moravě. Snahy zachovat hřebenové porosty smrčín v hlavním masivu Šeráku, Keprníku a Vozky spadají už do počátku 20. století, kdy v roce 1904 bylo 172 ha lesů zahrnuto do tzv. rezervace (pralesa), kde měly být vyloučeny jakékoliv lidské zásahy.

Vrcholové oblasti Vozky a z části i Keprníku jsou přirozeným akumulacním územím srážkových vod. Nalezneme zde menší vrchoviště s výskytem cenné a přísně chráněné flóry.

Vodopád Bílé Opavy

Bílá Opava se asi po 2 km od pramene zařezává do hlubokého kaňonu v úbočích Pradědu a Vysoké Hole. Peřejemi, kaskádami a vodopády překonává délku přibližně 2,5 km s výškovým rozdílem asi 400 m. **Velký vodopád**, nejvyšší z vodopádů, dosahuje výšky 7,9 m a je součástí kaskády o celkové výšce 16,4 m a délce 40 m.

Víte že:

Nejvyšším vrcholem je: **Praděd (1491 m n. m.)**

Pramení / protéká zde: **Branná, Desná, Bělá, Moravice, Černá, Střední a Bílá Opava**

Co byste měli vidět: **NPR Šerák - Keprník**

vodopád Bílé Opavy

NPR rašeliníště Rejvíz s naučnou stezkou (Velké a Malé Mechové jezírko)

Výhledová skaliska na vrcholu Keprníku, na obzoru panorama Hrubého Jeseníku a Praděd

Wysoczyzna Ziebicka (Wzgórza Niemczańsko

Muszkowicki Las Bukowy

V další části se přesuneme opět na polské území a na geograficky zajímavá místa podél polsko-českých hranic. Převážně se jedná o území Sudetského podhůří, někdy také předhůří (polsky Przedgórze Sudeckie, německy Sudetenvorland). Správně se z hlediska geografického jedná o Krkonoško-jesenické podhůří. Nadmořská výška se nejčastěji pohybuje od 200 do 390 m n. m.

Pahorkatna Wzgórza Strzelińskie patří do celku (polsky mezoregionu) Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie a tvoří její rozsáhlejší a vyšší část, zatímco část nedaleko města Niemcza je nižší, zato bohatší na přírodní zajímavosti.

V rezervaci meandrující potok Zameczny

Víte že:

Nejvyšším vrcholem je: **Gromnik (393 m n. m.)**

Co byste měli vidět: **Arboretum Wojślawice
přírodní rezervaci Skalki Stoleckie
Las Bukowy**

Pahorkatnu tvoří malebná řada nevysokých kopců, rozprostírající se mezi městy Strzeliń a Ziębice, asi 40 kilometrů jižně od Vratislavi. Přestože vrcholky dosahují nadmořské výšky 180 - 220 m (kulminují ve výšce 393 m n. m.), jejich prudší úbočí jim dávají horský charakter.

Nejvyšší vrcholy pahorkatny jsou přibližně uprostřed hřbetu, který si drží poledníkový směr. Nejvyšším je Gromnik (393 m n. m.), dále pak Kalinka (386 m n. m.) a Nowoleska Góra (383 m n. m.). Geologicky zde nacházíme převážně metamorfované horniny, lupky, kvarcity, amfibolity i vápence, protínané žilami karbonských i permských vyvřelin (granitů a granodioritů). Občas se zde objevují i stopy cenných minerálů a krystalů. Na celém území nacházíme pozůstatky po využívání místních hornin. Kamenolomy, občas zatopené a vytvářející tak romantická jezírka, ale také i vápenky.

Za návštěvu určitě stojí arboretum Wojślawice, přírodní rezervace Skalki Stoleckie a bukový les u obce Muszkowice.

Arboretum Wojślawice představuje jednu z nejvýznamnějších dendrologických zahrad v Dolním Slezsku. Wojślawice se nacházejí nedaleko města Niemcza. Arboretum zabírá plochu přes 65 hektarů a roste zde zhrů-

- Strzelińskie)

Arboretum Wojstawickie

ba okolo 2500 druhů dřevin a 3500 druhů jiných rostlin. Zahradu návštěvníkům nabízí především velkou kolekci rododendronů, lilii a zimostrážů. Arboretum Wojstawickie má dlouhou tradici, již v roce 1821 byl na jeho místě zřízen romantický park. O šedesát let později byl přeměněn na rododendronovou zahradu, a to Fritzem von Oheimb, který v ní nashromáždil přes tři sta odrůd pěnišníků.

Přírodní rezervace **Skalki Stoleckie** se nachází v jižní části pahorkatiny Niemczańska na území obce Stolec, asi 4,5 km východně od města Zabkowice Śląskie.

V rezervaci, vyhlášené v zaniklém vápencovém lomu, na jižním svahu Góry Wapiennej (398 m n. m.), jsou chráněny čtyři druhy středomořského hmyzu, které zde mají nejsevernější výskyt. Mezi nimi je nejcennější tzv. černá včela, která si vytváří své přbytky z hlíny přímo na vápencové skále. Kromě včel jsou tu ještě chráněny tři druhy vos. Rezervace nabízí i pestrou směsici chráněných rostlin včetně divoké růže a velkých ploch rozchodníku bílého. Mimo to se ve slojích a tunelech bývalého lomu skrývá, a hlavně přezimuje, až 12 druhů netopýrů.

Muszkowicki Las Bukowy

Floristická a lesní rezervace nedaleko obce Muszkowice vytvořená pro zachování původního lesa s bohatou florou lesního podrostu. Nedaleko rezervace se nachází pohřebiště z doby lužické s 29 dochovanými mohylami, které jsou archeologickou památkou.

Skalki Stoleckie

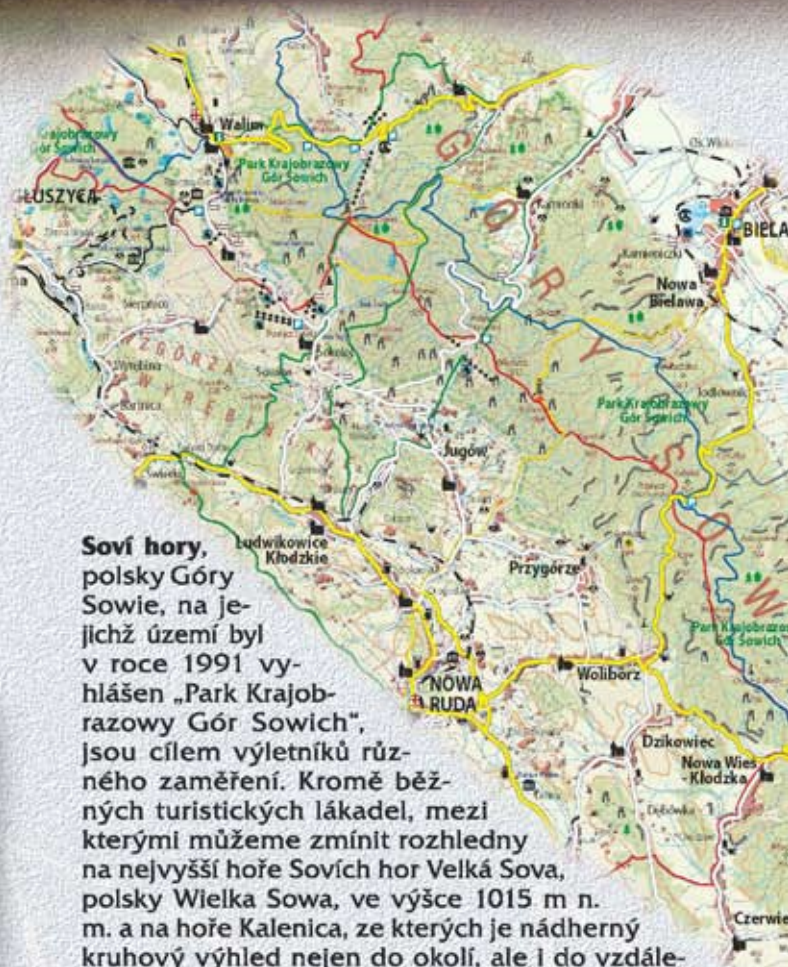
Góry Bardzkie i Sowie

Pásmo Sovích hor ze severu od Blelawy

Góry Bardzkie představují horské pásmo o celkové délce 18 km, ležící ve Středních Sudetech mezi horami Sovími na severozápadě (Przełęcz Srebrna 585 m n. m.) a horami Zlatými na jihovýchodě (Przełęcz Kłodzka 475 m n. m.). Takřka v polovině dělí hřbet hor řeka Nysa Kłodzka a vytváří tak jejich severní a jižní část. Toto nevelké, ale vskutku malebné pásmo hor je tvořeno především pískovci a slepenci a svou geologickou stavbou vypovídá o dávných dějích při tvorbě vysokých masivů, ale také o erozi a zalednění. Právě nevysoké vrcholy dávají pohoří neopakovatelný, dá se říci až pohádkový charakter, zvláště pak v oblasti průlomu řeky Nisy (Nysa Kłodzka). Na území pohoří najdeme i dvě významné rezervace „Cisy“ (Tisy) a „Cisowa Góra“ (Tisová hora). Obě jsou vedeny jako lesní a obě chrání, jak již z názvu vyplývá, přirozená stanoviště tisů.

Plody tisů červeného

Soví hory, polsky Góry Sowie, na jejichž území byl v roce 1991 vyhlášen „Park Krajobrazowy Gór Sowich“, jsou cílem výletníků různého zaměření. Kromě běžných turistických lákadel, mezi kterými můžeme zmínit rozhledny na nejvyšší hoře Sovích hor Velká Sova, polsky Wielka Sowa, ve výšce 1015 m n. m. a na hoře Kalenica, ze kterých je nádherný kruhový výhled nejen do okolí, ale i do vzdálenějších končin (od Krkonoš až do Slezska a polského vnitrozemí). Milovníky historie přitahují Soví hory i rozsáhlým podzemním komplexem z období 2. světové války. Význam nebyl dodnes přesně vysvětlen, mezi uvažované varianty patří stavba Hitlerova hlavního stanu nebo továrny na tajné zbraně.

Pohoří se táhne od sedla Przełęcz Srebrna (585 m n. m.) na jihovýchodě, kde končí již vzpomínané Góry Bardzkie, severozápadním směrem k údolí řeky Bystrzyca. Severovýchodní úpatí hor, na rozdíl od jhozápadního, je poměrně výrazně ohraničeno. Celé pohoří je tvořeno především rulami a migmatity, starými podle odhadů asi 2,5 miliardy let, a jsou odborníky považovány za jedny z nejstarších hornin v Polsku.

Víte že:

Nejvyšším vrcholem je: **Kłodzka Góra (765 m n. m.)**

Góry Bardzkie

Wielka Sowa (1015 m n. m.)

Góry Sowie

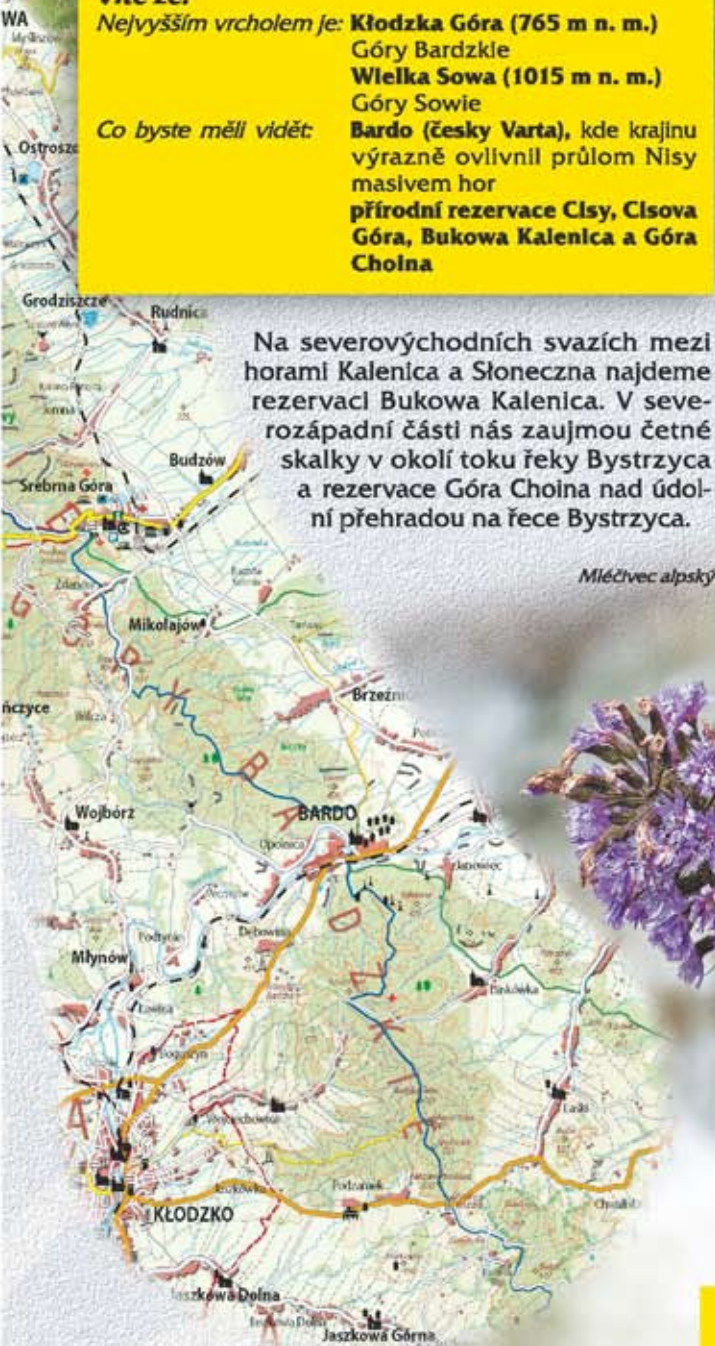
Co byste měli vidět:

Bardo (česky Varta), kde krajinu výrazně ovlivnil průlom Nisy masivem hor

přírodní rezervace Cisy, Cisova Góra, Bukowa Kalenica a Góra Cholina

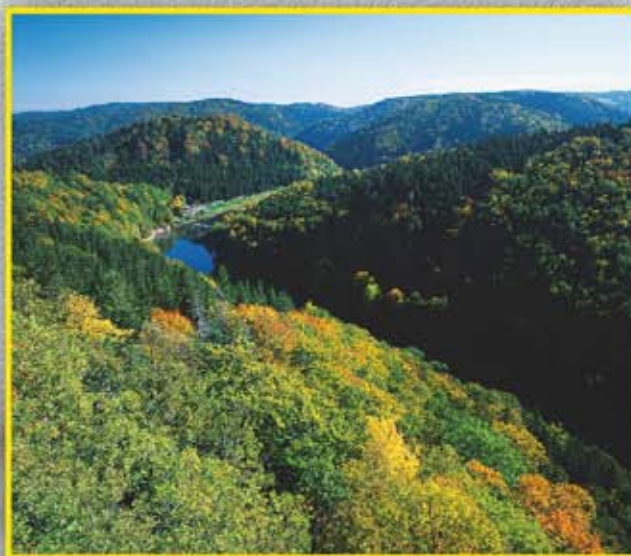
Wielka Sowa

Rezervace Góra Cholina z hradu Grodno a Soví hory

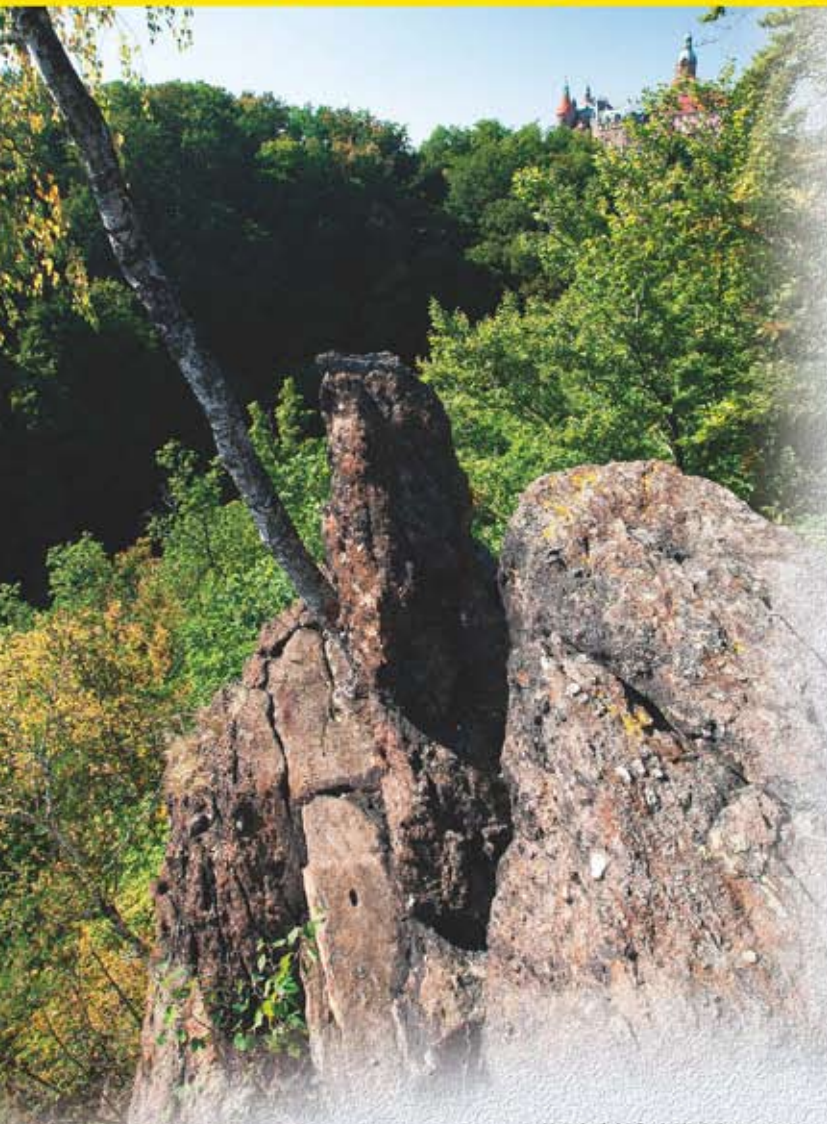

Na severovýchodních svazích mezi horami Kalenica a Stoneczna najdeme rezervaci Bukowa Kalenica. V severozápadní části nás zaujmou četné skalky v okolí toku řeky Bystrzyca a rezervace Góra Cholina nad údolní přehradou na řece Bystrzyca.

Mléčvec alpský

Góry Walbrzyskie a Javoří hory

Książański Park Krajobrazowy

Góry Walbrzyskie představují pásmo probíhající v délce 35 km ze severozápadu od údolí Bobru na jihovýchod do údolí řeky Bystrzyca. Skládají se ze třech samostatných částí Trójgarbu (779 m n. m.), masivu hory Chełmiec (851 m n. m.) a Gór Czarnych. Zde je nejvyšším vrcholem Borowa (853 m n. m. - někdy se též užívá název Czarna).

Na sever od města Wałbrzych mezi městy Szczawno-Zdrój a Świebodzice se nachází nevysoká část pohoří (nejvyšší vrcholek Skiba dosahuje výšky 431 m n. m.), která je prakticky celá zahrnuta do rezervace Książański Park Krajobrazowy. Malebným přírodním scénériím dominuje zámek Książ se svým půvabným parkem.

Góry Kamienne a naše Javoří hory

Na jih od Gór Walbrzyskich podél hranice Polska s Českou republikou se rozkládají Góry Kamienne, které na českou stranu přecházejí svou částí zvanou Góry Suché, česky hory Javoří.

Nejvyšším vrcholem je na polské straně Waligóra (936 m n. m.), zatímco na české straně je to hraniční Ruprechtický Špičák (881 m n. m.). V celé oblasti Kamenných i Javořích hor je řada míst s malebnou vyhlídkou do okolí. Je zajímavé, že přes blízkost pískov-

Góry Kamienne od Sokolowska

cových skal jsou tato pohoří většinou tvořena vyvělou horninou, především tufy a melafyry. To proto, že stejně jako u Vraních hor jsou i tato pohoří vlastně nepatrné zbytky kdysi však pravděpodobně mohutné prvohorní sopky. V několika místech tu v zimním období můžeme vidět zajímavý jev, kdy ze skal a skalních sutí počátkem zimy vystupují mlhavé mráčky. Pukliny totiž tvoří úzké, několik metrů hluboké rozsedliny, vzniklé pohybem narušených skal (zde většinou ryolitu) a v podzemí přecházejí do soustavy neprůlezných trhlin a sutí, kde se přes léto hromadí teplý vzduch. Ten pak za mrazivých dnů uniká jako mlhavý průvan z horních otvorů, nazývaných už od středověku Větrné jámy (z německého Windlocher).

Na první pohled se nám může zdát, že se jedná o sopečný vulkán. Nejvíce můžeme tento zajímavý úkaz pozorovat v oblasti kolem vrcholku Homole (648,6 m n. m.) nedaleko obce Šonov, který je dokonce občas nazýván Sopka. Na polské straně

Javoří hory od Jetřichova

Walbřížské Sudety

ně najdeme těsně pod vrcholem Velké Lesnaté podobný úkaz (Lesista Wielka 851 m n. m.). Na tuto přírodní zajímavost zde upozorňuje ukazatel s nápisem Szczeliny Wiatrowe - česky zvané Větrné jámy).

Sopečné vyvěřliny, které tvoří zdejší pohoří, vystupují na mnoha místech na povrch. V Čechách je to například výrazná ryolitová Mufloní skála (severně od Heřmánkovic u Broumova) či Vysoká skála severně od obce Šonov.

Pokud se týče ochrany přírody, je třeba uvést, že česká strana patří pod Chráněnou krajinnou oblast Broumovsko, zatímco na polské straně ochranu přírody zabezpečuje Park Krajoobrazowy Sudetów Wałbrzyskich.

Naše „putování“ po krásách česko-polského příhraničí končí. Víme, že jsme vám nemohli sdělit všechny informace, které byste k poznání všech kouzelných míst potřebovali, ale teď už záleží jen na vás. Vydejte se na skutečné cesty za poznáním a pokochejte se krásou naší přírody.

**Tak tedy šťastnou cestu
- zdraví došli.**

Nejvýznamnější flóra v Euroregionu Glacensis

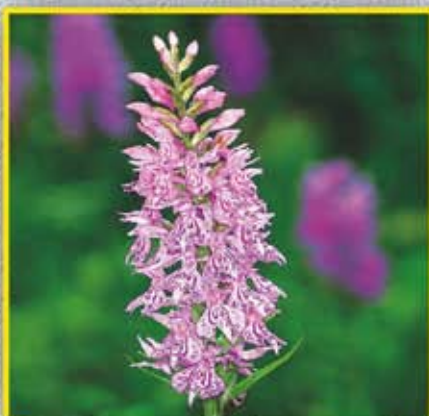
Prha arníka (*Arnica montana*)

Bledule jarní (*Leucojum vernum*)

Kosatec sibiřský (*Iris sibirica*)

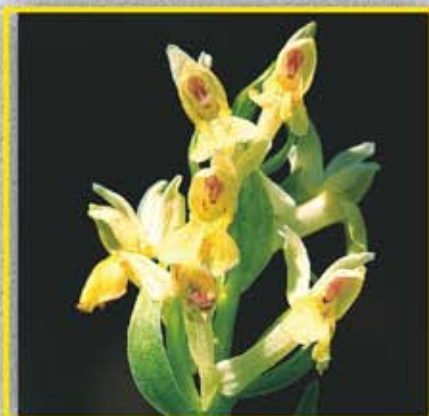
Prstnatec Fuchsův (*Dactylorhiza fuchsii*)

Hořeček český (*Gentiana praecox subsp. bohémica*)

Hořec tolltovitý (*Gentiana asclepiadea*)

Prstnatec bezový (*Dactylorhiza sambucina*)

Kruštík tmavočervený (*Epipactis atrorubens*)

Kruštík bahenní (*Epipactis palustris*)

Lilie zlatohlávek (*Lilium martagon*)

Vstavaž mužský (*Orchis mascula*)

Mléčivec alpský (*Cicerbita alpina*)

Náprstník červený (*Digitalis purpurea*)

Orlíček planý (*Aquilegia vulgaris*)

Prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*)

Vstavač osmahlý (*Orchis ustulata*)

Rojovník bahenní (*Ledum palustre*)

Rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*)

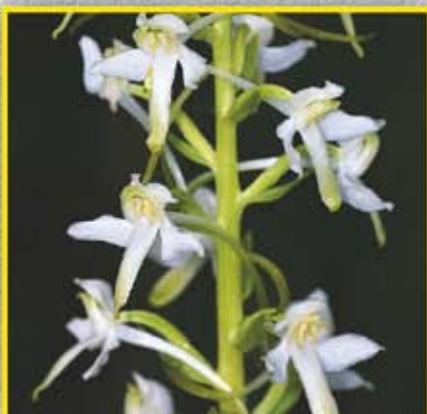
Starček bahenní (*Senecio paludosus*)

Střevíčník pantoflíček (*Cypripedium calceolus*)

Sněženka podsněžník (*Galanthus nivalis*)

Vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*)

Violka žlutá (*Viola lutea* subsp. *sudetica*)

Zvonek vousatý (*Campanula barbata*)

www.euro-glacensis.cz

Vydal: Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis
Rychnov nad Kněžnou, Česká republika
ve spolupráci se
Stowarzyszeniem Gmin Polskich Euroregionu Glacensis
Kłodzko, Polsko

Texty: PaedDr. Mgr. Josef Lukášek
Kompletní předtisková grafická příprava Lubomír Imlauf - Fotoateliér
Tisk: Creanto, a.s.

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE

Tento projekt je spolufinancován z prostředků ERDF prostřednictvím Euroregionu Glacensis.